

Ella Ruukoniemi

**NAAPURIÄIDIT LÄHIÖTOIMINNAN
MAHDOLLISTAJINA -HANKE MAAHAN-
MUUTTAJANAISTEN OSALLISUUDEN
EDISTÄJÄNÄ ETELÄ-KARJALASSA**

Opinnäytetyö
Yhteisöpedagogikoulutus

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Ella Ruokonieniemi	Yhteisöpedagogi (AMK)	Huhtikuu 2018
Opinnäytetyön nimi Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke maahanmuuttajanaisten osallisuuden edistäjänä Etelä-Karjalassa		50 sivua 1 liitesivu
Toimeksiantaja Nicehearts ry		
Ohjaaja Sari Miettinen		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Vuonna 2017 Nicehearts ry:ssä alkoi kaksivuotinen Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke, jonka tavoitteena on luoda elinvoimaa lähiöihin aktivoimalla eri etnistä taustaa olevat naiset. Naiset aktivoidaan kehittämään ja tuottamaan naisten ja heidän yhteisöjensä tarpeisiin vastaavaa lähiötoimintaa. Naapuriäitien tehtävänä on toteuttaa ja juurruttaa asuinalueillaan omia ja yleisesti naisten tarpeisiin vastaavaa lähiötoimintaa ja tapahtumia. Toiminnan tarkoituksena on edistää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, oman osaamisen hyödyntämistä ja uusien toimintamuotojen syntymistä alueilla, joissa Naapuriäidit toimivat.</p> <p>Opinnäytetyöni työelämäntilaaja oli Nicehearts ry. Projektin toiminta-alueena ovat Helsinki, Vantaa, Espoo ja Etelä-Karjala. Tässä tutkimuksessa keskityttiin Etelä-Karjalaan. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke on edistänyt maahanmuuttajanaisten osallisuutta Etelä-Karjalassa. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin Lappeenrantaan, sillä Imatran toiminta oli tutkimuksen toteutushetkellä aluillaan ja Naapuriäitien osallisuuden tutkiminen olisi Imatran alueella ollut vaikeaa. Osallisuuden edistymistä tutkittiin Lappeenrannan Naapuriäitien näkökulmasta.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineisto kerättiin yksilö- sekä ryhmähaastattelumenetelmällä. Tutkimukseen osallistui 5 Naapuriäitiä, joista kolme osallistui ryhmähaastatteluun. Lappeenrannan alueella on kaikkiaan 23 Naapuriäitiä, joista 12 koulutettiin pilottihankkeessa ja 11 Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hankkeessa. Haastattelut toteutettiin tammi-helmikuussa 2018.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat, että Naapuriäitien osallisuutta tuetaan ja edistetään Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hankkeessa. Naapuriäidit kokivat, että Lappeenrannan Me-talo tarjoaa vakituisen tilan ja paikan oman osallisuuden toteutumiselle. Osallisuuden katsottiin synnyttäneen yhteisöllisyyttä sekä lisänneen Naapuriäitien omaa aktiivisuutta esimerkiksi auttamistyön, lähiötoiminnan ja erilaisten tapahtumien kautta. Tutkimukseen osallistuneet Naapuriäidit kokivat, että mahdollisuuksia oman osallisuuden ylläpitämiselle on tarjolla runsaasti eivätkä heidän omat resurssinsa aina riittä osallistumiseen.</p>		
Asiasanat maahanmuuttaja, osallisuus, integraatio, yhteisöllisyys, kotoutuminen		

Author	Degree	Time
Ella Ruokoniemi	Bachelor of Humanities	April 2018
Thesis title		50 pages 1 page of appendice
“Neighbourhood mothers” project to promote the participation of immigrant women in Southern Karelia		
Commissioned by		
Nicehearts ry		
Supervisor		
Sari Miettinen		
Abstract		
<p>The Nicehearts project called Neighbourhood mothers started in January 2017. The project ends in December 2018. Its aim was to create vitality to suburbs by activating women from different ethnic backgrounds. The projects main goal was to promote women’s empowerment and community building processes, at a community level, intended to prevent marginalization and isolation of vulnerable ethnic minority women.</p>		
<p>My thesis was commissioned by Nicehearts ry. The projects areas of operation were Helsinki, Vantaa, Espoo and Southern Karelia. This thesis focused on Southern Karelia. The aim of this thesis was to find out how Neighbourhood mothers project advanced the participation of immigrant women in Southern Karelia. However, this research focused only on Lappeenranta because Imatra’s activities were still very small so exploring the involvement of Neighborhood mothers in Imatra would have been very challenging. The participation was examined from the mothers’ point of view.</p>		
<p>This thesis was a qualitative research. The research material was collected by a group interview and with individual interview. There were a total of 23 Neighbourhood Mothers in Lappeenranta. Twelve of them were educated in the pilot project and eleven in this current project. 5 mothers participated in the research. The interviews were held in January and February 2018.</p>		
<p>The results of the study showed that the involvement of Neighbourhood Mothers was supported and promoted by the Neighbourhood Mothers -project. Neighbourhood mothers felt that the Me-house of Lappeenranta provided a permanent space and place for their involvement. Neighbourhood Mothers felt that the participation developed communality and increased their own activity. The study also showed that there were many opportunities for Neighbourhood Mothers to maintain their activity and participation. Neighbourhood mothers felt that sometimes there were too many activities and they don’t have time or resources to participate in all the activities.</p>		
Keywords		
immigrant, participation, integration, communality, social integration		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA	7
2.1	Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke	7
2.2	Naapuriäiti	8
2.3	Ulkomaankansalaiset Etelä-Karjalassa.....	9
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	10
3.1	Maahanmuuttaja, turvapaikanhakija ja pakolainen käsitteinä.....	10
3.2	Nainen maahanmuuttajana.....	11
3.3	Maahanmuuton syyt	14
3.4	Maahanmuuttajanaisten osallisuus yhteiskunnassa	15
3.5	Akkulturaatio, integraatio ja kotoutuminen	18
3.6	Maahanmuuttajanaisten työllistyminen	20
3.7	Maahanmuuttajien yhteisöllisyys	22
3.8	Maahanmuuttajanaiset maahanmuuttajien yhdistyksissä	24
4	TUTKIMUSPROSESSI.....	26
4.1	Tutkimuskohde ja -tehtävä.....	26
4.2	Tutkimusmenetelmä	27
4.3	Aineistonkeruumenetelmä	28
4.4	Tutkimuksen toteutus	30
4.5	Aineiston analyysimenetelmä	33
5	TUTKIMUSTULOKSET	36
5.1	Hankkeen vaikutus työllisyyteen	36
5.2	Yhteisöllisyys Naapuriäitien kokemana.....	37
5.3	Jääminen omien maanmiesten verkostoon.....	39
5.4	Lähiötoiminta aktiivisuuden edistäjänä	41
5.5	Auttamistyö.....	42
5.6	Osallisuuden edistyminen.....	45

6	POHDINTA.....	48
6.1	Johtopäätökset	48
6.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	52
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	54
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	

Liite 1. Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa vuoden 2017 elokuussa, kun sain opinnäytetyölleni työelämäntilaajan Nicehearts ry:stä. Monikulttuurisuus ja maahanmuutto olivat itseäni kiinnostavia aiheita ja ryhdyinkin etsimään työelämäntilaajaa näiden kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Lisäksi halusin tehdä tutkimuksellisen opinnäytetyön, josta voisi olla apua organisaatiolle tulevaisuudessa. Nicehearts ry vastasi tähän tarpeeseen loistavasti, sillä heillä oli käynnissä Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke, joka pyrkii aktivoimaan eri etnistä taustaa olevat naiset.

Kaksivuotinen Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke käynnistyi Nicehearts ry:ssä tammikuussa 2017. Hankkeen tarkoituksena on luoda elinvoimaa lähiöihin aktivoimalla eri etnistä taustaa olevat naiset kehittämään ja tuottamaan naisten ja heidän yhteisöjensä tarpeisiin vastaavaa lähiötoimintaa. Hankkeen päämääränä on, että naisten osaaminen tunnustetaan, tunnustetaan ja otetaan käyttöön aluekehityksen tukemiseksi sekä lähiötoiminnan kehittämiseksi ja toiminnan juurruttamiseksi. (Nicehearts ry s.a.)

Tapasin elokuussa 2017 Etelä-Karjalan alueen Nicehearts ry:n Naapuriäidit koordinaattorin sekä Lappeenrannan Me-talon koordinaattorin. Tapaamisen tuloksena sovimme opinnäytetyön aiheesta sekä toteutuksesta. Tärkeinä teemoina keskustelussa nousivat esille maahanmuuttajanaiset sekä osallisuus. Tästä syystä päädyin käyttämään näitä kahta tutkimukseni tarkastelun kohteena.

Tutkimukseni kohteeksi valikoituivat Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hankkeeseen osallistuneet maahanmuuttajanaiset. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten hankkeeseen osallistuminen on vaikuttanut maahanmuuttajanaisten eli Naapuriäitien osallisuuteen Etelä-Karjalan alueella. Etelä-Karjala on alueena melko laaja ja se jakautuu kahteen seutukuntaan sekä yhdeksään kuntaan ja kahteen kaupunkiin, jotka ovat Imatra ja Lappeenranta. Tutkimuksessa keskityttiin kuitenkin tutkimaan ainoastaan Lappeenrannan Naapuriäitien osallisuutta, sillä Imatran Naapuriäititoiminta oli tutkimuksen toteutuksen aikaan vielä alkutekijöissään.

Tutkimus oli laadultaan kvalitatiivinen tutkimus. Naapuriäitien osallisuutta tutkittiin Naapuriäitien eli maahanmuuttajanaisten näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui viisi Naapuriäitiä, joista kolme osallistui ryhmähaastatteluun ja kaksi yksilöhaastatteluun. Haastattelut toteutettiin Lappeenrannan Me-talolla helmikuussa 2018. Haastattelut tuottivat yhteensä noin 2 tunnin verran nauhoitettua materiaalia, jotka litteroitiin tekstitiedostoksi. Litteroidusta tekstistä aiheet teemoiteltiin tutkimuksen kannalta oleellisiin teemoihin. Nämä teemat olivat osallisuus, kotoutuminen, integraatio, työllistyminen, auttamistyö sekä lähiötoiminta.

Tutkimus oli ajankohtainen monelta kannalta tarkasteltuna. Tutkimuksella voitiin tuottaa hankkeelle arvokasta tietoa siitä, kuinka hanke on edistänyt maahanmuuttajanaisten eli Naapuriäitien osallisuutta Etelä-Karjalassa. Aihe oli myös mielenkiintoinen, sillä vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty hankkeen toiminnasta Etelä-Karjalassa. Maahanmuuttajanaisten osallisuutta on myös tutkittu miehiin verrattuna vähän, joten tutkimus oli myös tältä kannalta tarkasteltuna ajankohtainen ja kiinnostava.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1 Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke

Nicehearts ry perustettiin vuonna 2001. Yhdistyksen tarkoituksena oli tuottaa tyttö- ja naistoimintaa, joka mahdollistaisi, että tytöt ja naiset sekä sellaisiksi itsensä kokeva löytävät paikkansa yhteiskunnassa sen tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina jäseninä. Yhdistyksen tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä vahvistamalla tyttöjen ja naisten osallistumismahdollisuuksia. Yhdistyksen arvoja ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja ilo. Yhdistyksen toiminta sai alkunsa tytöille suunnatusta nuorisotyöstä Vantaalla vuonna 2001. Sen jälkeen tyttö- ja naistyö on laajentunut Espooseen, Helsinkiin ja Lappeenrantaan. (Nicehearts ry s.a.)

Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke alkoi yhdistyksessä vuoden 2017 tammikuussa. Se on kaksivuotinen hanke, jonka tarkoituksena on luoda lähiöihin elinvoimaa aktivoimalla eri etnistä taustaa olevat naiset kehittämään ja tuottamaan heidän yhteisöjensä tarpeisiin vastaavaa lähiötoimintaa. Toimintamallia pilotoitiin Vantaalla, Espoossa ja Lappeenrannassa vuosina 2015–2016. Tuona aikana ohjelmasta valmistui 60 Naapuriäitiä. (Nicehearts ry s.a.)

Tästä eteenpäin käytän tutkimuksessani hankkeesta nimitystä Naapuriäidit-hanke. Käytän opinnäytetyössäni useasti nimitystä Naapuriäiti, joka kirjoitetaan tässä opinnäytetyössä isolla alkukirjaimella. Naapuriäiti kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, jotta erotetaan tietyt kriteerit täyttävä ja tietyn koulutuksen saanut Naapuriäiti muista naapurin äideistä.

Naapuriäidit-hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke. Hankkeen tarkoituksena on toimia ponnahduslautana maahanmuuttajanasille, jonka jälkeen he mahdollisesti hakeutuisivat työn ja koulutuksen pariin. Hanke korostaa vertaistuen merkitystä ja integroitumista yhteiskuntaan. Naapuriäitejä koulutetaan kaksipäiväisessä koulutuksessa. Koulutusta seuraa harjoittelujakso, jossa Naapuriäiti tutustuu auttamistyöhön. (Selosmaa 2017).

2.2 Naapuriäiti

Naapuriäidit-hankkeen tavoitteena on kouluttaa eri etnistä taustaa olevat naiset toimimaan oman asuinalueensa mentoreina ja muutoksen tekijöinä. Hankkeen tavoite on löytää nämä naiset eli tulevaisuuden Naapuriäidit ja vahvistaa heidän osaamistaan, jaksamistaan ja verkostojaan. Kun vahvistetaan Naapuriäitiä, niin hän jaksaa taas vahvistaa naapuriaan, joka edelleen jatkaa vahvistamista toiselle naiselle. Tällä tavoin yhteisö voimaantuu pikkuhiljaa yksi nainen kerrallaan. Naapuriäidit ovat linkki haavoittuvaisten naisten ja palveluiden välillä. Naapuriäiti on tiivis osa monimuotoista paikallistoimintaa. Naapuriäiti voi olla mukana kotikäynneillä, vahvistaa koulun ja kodin kommunikaatiota, kannustaa harrastusten pariin sekä tutustuttaa esim. perhekahvilan toimintaan. (Suomen pakolaisapu ry 2015.)

Naapuriäiti-koulutus on kaksipäiväinen koulutus, jossa koulutetaan tulevia Naapuriäitejä. Koulutus jakautuu viiteen eri periodiin, joiden kantavia teemoja ovat johdatus Naapuriäitiyteen, omien vahvuuksien pohtiminen, muiden auttamisen keinot ja itsestä huolehtiminen. (Sakilayan-Latvala 2017.) Koulutusta seuraa harjoittelujakso, jossa Naapuriäidit tekevät etsivää työtä eli etsivät autettavia. Naapuriäiti voi myös harjoitteluvaiheessa perustaa jonkinlaisen ryhmän, jossa naiset voivat kokoontua. Harjoittelujakson aikana naisille järjestetään myös erilaisia koulutuksia, joissa teemoina ovat esim. seksuaalikasvatus

ja lasten kasvatus. Arviointivaiheessa Naapuriäidit saavat todistuksen suorite-
tusta Naapuriäiti-koulutuksesta. Pääpainona Naapuriäitinä olemisessa on se,
että nainen pääsee käyttämään työssään omia vahvuuksiaan. Naapuriäiti aut-
taa toista maahanmuuttajaa ymmärtämään yhteiskuntaa ja sen toimintaa, li-
sää tietoisuutta omista vaikuttamismahdollisuuksistaan, tekee etsivää työtä ja
löytää siinä sivussa oman polkunsaa. (Selosmaa 2017.)

Naapuriäiti on henkilö, joka on läpikäynyt Naapuriäidin koulutus- ja harjoittelu-
prosessin. Hän toimii sillanrakentajana omassa yhteisössään tai lähiössään
olevien naisten tai perheiden kanssa. Naapuriäiti on ikään kuin mentori lähiös-
sään. Naapuriäitien kautta autettava nainen saa kontaktin ympäröivään yhteis-
kuntaan ja palveluihin. Naapuriäitejä ikään kuin koulutetaan auttamaan muita
naisia omissa lähiöissään. Auttaminen voi olla esim. neuvolassa käyntiä tai
Kelan hakemusten täyttämistä. Naapuriäidit myös pyrkivät järjestämään ryh-
mätoimintaa eli jonkinlaista vertaistoimintaa toisille maahanmuuttajanaishille.
Naapuriäidin tehtävänä on tällöin kannustaa ja auttaa muita naisia esim. ta-
paamaan muita ja ottamaan osaa eri tapahtumiin. Lähiötoiminnan tavoitteena
on, että nainen käyttää omia vahvuuksiaan ja osaamistaan toiminnan tuotta-
miseen. Tarkoituksena on, että Naapuriäiti itse tuottaa tapahtuman ja suunnit-
telee sen. (Selosmaa 2017.)

2.3 Ulkomaankansalaiset Etelä-Karjalassa

Etelä-Karjalassa, Lappeenrannassa ja Imatralla asuvien ulkomaan kansalais-
ten määrästä on saatavilla tilastoja vuodesta 1997 vuoteen 2016. Vuonna
1997 Etelä-Karjalan alueella asui 1715 ulkomaan kansalaista. Vuoteen 2016
tullessa Etelä-Karjalassa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä on kasvanut
3259:llä asukkaalla. Lappeenrannassa asuvia ulkomaan kansalaisia oli
vuonna 1997 1230 ja vuonna 2016 3431. Tämä tarkoittaa, että ulkomaan kan-
salaisten asukkaiden määrä on Lappeenrannassa kasvanut 2201 asukkaalla.
Imatralla asui vuonna 1997 oli 277 ulkomaan kansalaista ja vuonna 2016
1064, mikä tarkoittaa, että määrä on kasvanut 787:llä asukkaalla. (Eksote
2016.)

Venäläiset ovat suurin maahanmuuttajaryhmä Etelä-Karjalan alueella. Heitä
oli vuonna 2016 Etelä-Karjalan väestöstä 2545. Toiseksi suurimpana ryhmänä

olivat virolaiset, joita oli 409. Kolmanneksi suurin ryhmä oli thaimaalaiset, joita oli vuoden 2016 lopussa Etelä-Karjalassa 161. Seuraavana tilastoissa tulevat syyrialaiset (151), turkkilaiset (129), kiinalaiset (113) ja iranilaiset (99). (Eksote 2016.)

Vuoden 2016 lopulla Lappeenrannan suurin ulkomaan kansalaisten ryhmä oli venäläiset, joita oli tilastojen mukaan Lappeenrannan asukkaista 1648. Toiseksi suurin asukasryhmä ulkomaan kansalaisista olivat virolaiset, joita oli 244. Kolmantena olivat syyrialaiset, joita oli Lappeenrannan väestöstä 123 asukasta. Ulkomaan kansalaiset keskittyvät Etelä-Karjalassa melko voimakkaasti Lappeenrantaan. Vuoden 2016 lopulla Lappeenrannassa asui 3431 ulkomaankansalaista, kun vastaava luku oli Imatralla 1064. Ulkomaankansalaisia asuu selvästi vähemmän muissa Etelä-Karjalan kunnissa, kuten Luumäellä (93), Taipalsaarissa (111), Lemillä (31) ja Savitaipaleella (22). (Eksote 2016.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Maahanmuuttaja, turvapaikanhakija ja pakolainen käsitteinä

Maahanmuuttaja on yleiskäsite henkilöstä, joka on muuttanut toiseen maahan. Käsite viittaa yleensä henkilöihin, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Käsitteitä maahanmuuttaja ja ulkomaalaistaustainen käytetään viittaamaan kaikkiin eri perustein Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Muuton taustalla voidaan nähdä monia syitä, mutta esimerkkinä mainittakoon perhesyyt, työt ja lähtömaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos s.a.)

Maahanmuuttajaan ja maahanmuuttoon liitetään usein ajatus siitä, että he asettuvat paikoilleen pysyvästi tai pitkäaikaisesti. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa ja lisääntynyt kansainvälinen liikkuvuus hämärtää rajoja keikkatyöläisen, turistien ja pysyvästi asettuneiden välillä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 23.) Kansalaisuuden hakemista pidetään useimmiten pysyvästi asettuneiden maahanmuuttajien integraationa (Martikainen 2007, 47).

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakija voi lähteä pois kotimaastaan monesta syystä. Näitä syitä ovat esimerkiksi sota, vainot ja turvattomuus. Suurin osa turvapaikanhakijoista päätyy oman maansa lähialueille. Suuri vaikutus on sillä,

mitä turvapaikanhakija tietää kyseisestä maasta ja mitä reittiä hän kulkee. (Sisäministeriö s.a.) Suomen maahanmuuttoviraston tehtävänä on määritellä, onko turvapaikanhakija pakolainen tehdessään päätöstä henkilön hakemuksesta. Pakolaisaseman saavat ne henkilöt, jotka saavat turvapaikan tai jotka otetaan Suomeen pakolaiskiintiössä. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää oleskelulupa myös toissijaisen suojelun perusteella. Tällöin hän ei kuitenkaan saa virallista pakolaisasemaa. (Maahanmuuttovirasto 2017.)

Pakolainen on henkilö, jolle on jo myönnetty turvapaikka jostakin valtiosta (Sisäministeriö s.a). Pakolainen pakenee kotimaastaan yleensä ihmisoikeusrikkomusten, sodan tai levottomuuksien takia. Pakolainen jättää kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy joutua vainotuksi. Pakolaiseen kohdistuva vaino voi liittyä hänen kansallisuuteensa, uskontoonsa, yhteiskunnalliseen ryhmäänsä tai poliittiseen mielipiteeseensä. (Suomen pakolaisapu s.a.) Kiintiöpakolaiset ovat lähteneet kotimaastaan tai pysyvästä asuinmaastaan toiseen maahan, johon he eivät kuitenkaan voi pysyvästi asettua. Heidät voidaan kuitenkin ottaa uudelleen sijoitettaviksi kolmanteen maahan. Tätä kutsutaan niin sanotuksi pakolaiskiintiöksi. Suomessa eduskunta päättää siitä, kuinka monta kiintiöpakolaista Suomeen otetaan vuosittain. (Maahanmuuttovirasto 2017.)

3.2 Nainen maahanmuuttajana

Maahanmuutolla on suuri rooli nykyaikana ja yhä useammin tutkimukset keskittyvät maahanmuuttoon ja sukupuoleen. Naisten itsenäinen maahanmuutto on nouseva ilmiö. Maissa, joissa maahanmuuttajien määrä on suuri, naisten maahanmuutto kasvaa nopeammin kuin miesten. Kansainvälinen työjärjestö arvioi, että puolet maailmanlaajuisesta maahanmuuttoväestöstä ovat naisia, mutta joissain maissa luku on jopa 70–80 % maan maahanmuuttajista. (Fleury 2016, 6.)

Muuttoliiketutkijat ovat aina olleet tietoisia naisten muuttoliikenteestä. Aiheeseen syntyi sukupuolinäkökulma kuitenkin vasta 1960-luvun feministisen kritiikin seurauksena. Feministinen kritiikki kohdistui muuttoliiketeorioiden sukupuolisokeuteen. Tutkimuksia oli lähes poikkeuksetta kohdistettu miesten tilan-

teeseen ja naisten omaehtoisen toiminnan aliarvioimiseen. Sukupuolinäkökulman perusolettamuksena oli, että mikäli sukupuolta ei oteta tutkimuksissa huomioon, niin sukupuolen asemaa ei voida täysin ymmärtää. Tämä tarkoitti sitä, että sukupuoli täytyisi ottaa tutkimuksessa yhdeksi muuttujaksi. Tämän muuttujan yhteyksiä pohdittaisiin muihin tekijöihin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 21.)

Valtaosa maahanmuuttajiin liittyvistä teorioista ja oletuksista on kohdistettu maahanmuuttajamiehiin ja heidän kokemuksiinsa. Ulkopuolelle ovat jääneet maahanmuuttajanaiset, vaikka muuttoliikenteen naisistumista on tapahtunut jo pitkään. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.) Muutamia vuosikymmeniä sitten oli yleistä, että tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitettiin miehiä ja heidän perheeseensä katsottiin kuuluvan naiset ja lapset. Nainen nähtiin maahanmuuttoprosessissa passiivisena, näkymättömänä osapuolena. Sukupuolta ei kuitenkaan tulisi väheksyä maahanmuuttoprosessissa (Boyd & Grieco 2003) ja nykyään jopa puolet maahanmuuttajista on naisia (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15).

Vuonna 2000 naisten osuus maahanmuuttajista oli 49 prosenttia. Naisten ja miesten osuudet vaihtelevat kuitenkin eri maahanmuuttajaryhmissä huomattavasti. Tämä on nähtävissä etenkin Suomen kansalaisten kanssa solmituissa avioliitoissa. Suomen kansalaiset löytävät yleensä aviovaimonsa Venäjältä tai Virosta ja aviomiehensä Turkista tai Marokosta. Suuri ryhmä Suomen kansalaisten aviopuolisoista koostuu myös ruotsalaisista. (Forsander & Ekholm 2001, 58.)

Maahanmuutto voi edistää naisen autonomiaa, henkistä pääomaa ja itsetuntoa kuin myös naisen auktoriteettia ja arvoa heidän perheissään ja yhteisössään. Maahanmuutto voi muuttaa perinteisiä normeja, kun nainen saa koulutus- ja ekonomisia mahdollisuuksia. Perehtyminen tasa-arvoisempiin normeihin voi myös edistää naisten oikeuksia ja varakkuutta. Kun maahanmuuttajanainen palaa kotimaahansa, hän usein ylläpitää uutta autonomiaansa ja tuo yhteisöönsä uusia normeja, tietoja ja taitoja. Näillä taidoilla maahanmuuttajanaiset yleensä perustavat oman yrityksen. (Fleury 2016, 6.)

Naimattomat naiset ovat todennäköisimpiä maahanmuuttajia. Yleensä muuttaja on vanhin tytär, jolloin hän voi taata nuoremmille sisaruksilleen koulutuksen. Naimisissa olevat naiset muuttavat maahan lastensa kanssa. On myös havaittu tapauksia, joissa nainen muuttaa maahan välttääkseen kotimaassaan pakkoavioliiton tai lapsiavioliiton. (Fleury 2016, 5–7.)

Maahanmuuttajanaiset lähettävät yleensä kotimaahansa rahaa. Yleisesti maahanmuuttajanaiset lähettävät suuremman summan rahaa kotimaahansa kuin maahanmuuttajamiehet, vaikka heidän palkkansa on yleisesti ottaen pienempi kuin miesten. Naiset myös lähettävät maksusuorituksia kotimaahansa säännöllisemmin ja tiheämmin kuin miehet. Kriisien ilmaantuessa naiset myös todennäköisemmin lähettävät rahaa. Maahanmuuttajanaisten maksusuoritukset kohentavat perheen hyvinvointia, kun maksusuoritukset ohjataan heidän perheidensä – etenkin tyttöjen – terveydenhoitoon ja koulutukseen. (Fleury 2016, 6.)

Naisen rooli perheessä ja suvussa sekä toisaalta hänen roolinsa työelämässä ja yhteiskunnassa asettuvat suomalaisessa keskustelussa vastakkain. Perhesidonnaista naista pidetään alistettuna, kun taas perhevelvoitteista itsenäistä naista vapaana. Perhe ja suku nähdään yleensä maahanmuuttajanaisen ongelman lähteenä: perheväkivallan, pakkoavioliittojen, sukuelinten silpomisen ja muiden yksilöä vastaan rikkovien käytäntöjen tyysijana. Tällaisessa ajattelutavassa maahanmuuttajanainen, joka korostaa perheen ja suvun merkitystä, nähdään automaattisesti kielteisessä valossa. Perhe ja suku voivat kuitenkin olla maahanmuuttajanaiselle omanarvontunnon keskeisiä lähteitä ja voimavara selvitä uudessa elinympäristössä. (Säävälä 2007, 76.)

Marjetan (2001) Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa – Somalialaisnaiset, perhe ja muutos -tutkielman pyrkimyksenä oli toteuttaa ”näkymätön näkyväksi” -periaatetta pakolaisnaisista. Tutkielman naiset olivat iältään 25–38-vuotiaita ja joutuneet lähtemään kotimaastaan. Suomessa nämä naiset kohtasivat oudon kulttuurin outoine tapoineen. Marjeta lähti tutkimuksellaan selvittämään, mitä naiset tuntevat ja ajattelevat, miten he selviytyvät, mistä he ammentavat voimansa jatkaa eteenpäin ilman perhettä ja mitä he rakentavat menetystensä tilalle voidakseen elää elämäänsä muuttuneissa olosuhteissa. Marjetan (2001) tutkielmassa neljä seikkaa tekivät naisista yhteiskunnassa haavoittuvaisia: he

olivat naisia, pakolaisia, somalialaisia ja muslimeja. Pakolaisnaisilla voidaan havaita monia voimavaroja ja resursseja, mutta usein vaihtoehtona on ainoastaan syrjäytyminen sen vuoksi, ettei heidän tilanteeseensa ole perehdytty kunnolla. Pakolaisnaisista ei yksinkertaisesti tiedetä tarpeeksi. Naispakolaiset ovat kaikkialla maailmassa kaikista heikoimmassa asemassa – myös Suomessa, joka ylpeilee hyvällä naisten asemalla. (Marjeta 2001, 6, 10–11.)

3.3 Maahanmuuton syyt

Muuttoa maasta toiseen edeltää yleensä pohdinta, jossa pohditaan esimerkiksi sitä, minne lähdetään, miksi lähdetään, miten lähdetään, koska lähdetään ja kuka tai ketkä lähtevät. Tätä vaihetta ohjaavat erilaiset sukupuolittuneet normit. Naisiin kohdistuu miehiä useammin paineita kulttuurisen yhteisön ylläpitämisestä. Miehet ovat tyypillisesti ensimmäisiä lähtijöitä. Naiset ja lapset seuraavat aikanaan miehen perässä. Tässäkin voi kuitenkin olla poikkeuksia: esimerkiksi kysyntä tiettyjen alojen ammattilaisista voi ohjata muuttovirtoja sukupuolittuneesti. Sairaalan- ja lastenhoitajat ovat useimmiten naisia ja heitä etsitään työhön yli rajojen. Muuttopäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat sekä lähtömaan ja -yhteisön tilanne, että vastaanottavan maan politiikka. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 21.)

Sosiaali- ja terveysministeriön teki vuonna 2016 selvityksen maahanmuuttajanaisten ja -miesten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta yhteiskunnassa. Selvityksestä kävi ilmi, että maahanmuuttajanaiset muuttavat toiseen maahan useammin perhesyistä, kun taas miehet muuttavat uuteen maahan työn ja pakolaisstatuksen perässä. Maahanmuuttajiin kohdistuvat ennakkoluulot myös vaikeuttavat työnhakua ja rekrytointia. Osallisuus työelämässä voidaan nähdä tutkimuksen valossa yhtenä osoituksena kiinnittymisestä yhteiskuntaan. Kuten taulukosta 1 käy ilmi, maahan muuttaneet miehet tulevat naisia useammin maahan työn ja opiskelun perässä. Naiset yleensä muuttavat perheen perässä uuteen maahan ja jäävät kotiin hoitamaan lapsia. Tutkimuksen mukaan naiset kuitenkin siirtyvät työelämäänsä vähitellen lasten kasvettua. (Sosiaali- ja terveysministeri 2016, 9, 16-17.)

Taulukko 1 Ulkomailla syntyneen väestön (15-64-v.) maahanmuuton tärkein syy vuonna 2014 (henkeä)

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Perhesyyt	75 000	48 000	123 000
Työ	14 000	27 000	41 000
Pakolaisuus	9000	15 000	24 000
Opiskelu	8000	16 000	23 000
Muu syy	8000	9000	17 000
Yhteensä	114 000	115 000	229 000

Lähde: UTH-tutkimus

(Nieminen ym. 2014)

Kansainväliseen muuttoliikkeeseen voidaan lukea myös ihmissalakuljetus sekä ihmiskauppa. Molemmat teemat ovat olleet viime vuosina Euroopassa suuren huomion kohteena. Tässä niin sanotussa ”nykyajan orjakaupassa” erityisesti naisia uhkaa seksuaalinen hyväksikäyttö, prostituutio, työskentely ole-mattomalla palkalla ja huonoissa työolosuhteissa. Alituinen kiinnijäämisen uhka heikentää naisten mahdollisuuksia laajentaa omia sosiaalisia verkosto-jaan, pääsyä julkisiin terveydenhuollon palveluihin sekä heidän lastensa mah-dollisuutta koulutukseen. Väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten asema on heikko, sillä paljastumisen pelossa he eivät uskalla hakeutua auttamisjärjestel-miin. Suomessa dokumentoimattomia maahanmuuttajia on korkeintaan muu-tamia tuhansia. (Martikainen & Tiilikainen, 22.) Dokumentoimattomalla maa-hanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on ylittänyt oleskelulupansa tai vii-suminsa aikarajan, on ihmiskaupan uhri, saanut kielteisen turvapaikkapäätök-sen tai oleskelee ja työskentelee maassa dokumentoimattomasti (Etelä-Karja-lan liitto 2008, 6).

3.4 Maahanmuuttajanaisten osallisuus yhteiskunnassa

Osallisuuden edistäminen on yksi Suomen hallituksen ja Euroopan unionin ta-voitteista. Osallisuus on yksi keskeisistä keinoista torjua köyhyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä. Osallisuus-käsitteen väljyys jättää tilaa monenlaiselle toimin-nalle ja toimenpiteille. Osallisuus onkin eräänlainen kattomääritelmä, joka ke-rää alleen monia erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia käsitteineen. 2010-luvun politiikka- ja hyvinvointiohjelmassa osallisuus hahmottuu samanaikai-sesti sekä tavoitteeksi että keinoksi lisätä ja edistää yhteiskunnan tasa-arvoa ja sosiaalista koheesiota. Lähtöoletuksena osallisuudessa on, että osallisuutta lisäämällä voidaan kasvattaa yksilötason hyvinvointia. Yksilötason hyvinvointi

taas heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävytenä, eheytenä ja luottamuksen lisääntymisenä. (Raivio & Karjalainen 2013, 12.)

Osallisuuden viitekehystä voidaan kuvata tienviittana, joka kertoo, mihin toimintaa, palveluita ja politiikkaa kannattaa suunnata, jotta erityisesti syrjittyjen ja epäoikeudenmukaisuutta ja eriarvoisuutta kokevien ihmisten osallisuus erilaisista hyvinvoinnin lähteistä vahvistuu. Viitekehystä voi myös käyttää seulana, johon kerätään talteen osallisuutta edistävät tiedon muruset. Seulaan jääneitä murusia voidaan kutsua osallisuuden palasiksi, koska osallisuus nähdään tässä yhteydessä muuttuvana kokonaisuutena. Muuttuvan kokonaisuutensa johdosta osallisuus rakentuu, murtuu ja ottaa uuden muodon palanen kerrallaan. (Isola ym. 2017, 9.)

Osallisuus nähdään yleensä kyseenalaistamatta tavoiteltavana ja kaikkien kannalta hyvänä asiana. Osallisuus on liitetty sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjumiseen. Kyse on sosiaalisesta osallisuudesta, yhteiskunnan ”sisäpuolisuudesta”, johon kuuluu yhtä lailla koulutuspaikan löytäminen nuorelle kuin köyhän oikeus saada osansa talouskasvusta sosiaaliturvan kautta. Osallisuuden vastakohta on osattomuus. Osattomuus on osattomuutta yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista ja voimavaroista, jotka turvaavat elintason ja elämänlaadun. (Nivala & Ryyänen 2013, 18.)

Osallisuus voidaan myös liittää yhteiskunnalliseen osallistumiseen, poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Tällöin osallisuus on enemmänkin kokemuksellinen asia kuin elinolosuhteisiin liittyvä kysymys. Kun osallisuus määritellään näin, niin sen vastakohtana voidaan nähdä passiivisuus. Passiivisuuden taustalla voi olla esim. tunne siitä, että omalla elämällä ei ole yhtymäkohtia poliittisen päätöksenteon maailmaan. (Nivala & Ryyänen 2013, 18–19.)

Osattomuuden ja passiivisuuden lisäksi osallisuuden käsitettä on pyritty ymmärtämään välinpitämättömyyden, syrjäytymisen ja vieraantumisen kautta. Välinpitämättömyys on kiinnostuksen puutetta ympäröiviin asioihin. Syrjäytyminen on yhteiskunnan normaalitoimintojen (koulu, työ) ulkopuolelle jäämistä ja vieraantuminen suhteen kadottamista itseensä ja ympäröivään yhteiskuntaan. Näiden kautta osallisuus määrittyy aktiivisuudeksi ja osallistumiseksi,

kiinnostukseksi ympäristöä kohtaan ja haluksi vaikuttaa siihen sekä osansa saamiseksi yhteiskunnan resursseista ja mahdollisuuksista. Se on oman paikan löytämistä erilaisissa toimintajärjestelmissä ja elämistä suhteessa itseensä, ympäristöönsä ja yhteiskuntaan. (Nivala & Ryyänen 2013, 19.)

Englannin kielen sana *participation* (osallisuus) ei enää riitä määrittelemään osallisuutta, vaan sen rinnalle ovat nousseet käsitteet *inclusion* (sisällyttäminen) ja *social engagement* (sosiaalinen sitoutuminen). Osa tutkijoista määrittelee osallisuutta tämän merkityksen kautta, jolloin osallisuus on kuulumista ja kiinnittymistä yhteisöön ja mukana olemista yhteisön elämässä ja toiminnassa. Osallisuus on vahvasti kokemuksellista eli tunnetta jäsenyydestä ja kuulumisesta yhteisöön. (Nivala & Ryyänen 2013, 18–20.) Osallisuus on luonteeltaan kokemuksellista, joka tekee siitä ilmiönä haastavan. Osallisuus ja osattomuus ovat molemmat ensisijaisesti yksilöllisiä kokemuksia tai tunteita. Niistä ei voida siis puhua toisen ihmisen puolesta. Osallisuuteen liittyy myös vahvasti valinnan vapaus ja vallan tunne. Tästä syystä osallisuuteen ei voida myöskään pakottaa. (Raivio & Karjalainen 2013, 14.)

Lain kotouttamisen edistämisestä tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Laki kotouttamisen edistämisestä määrittää, että: ”Kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten kotoutumisen edistämisen tavoitteena on tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Tavoitteena on lisäksi edistää hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua ja maahanmuuttajaryhmien osallisuutta sekä tukea mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. Maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen on otettava huomioon kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten yleisessä suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa.” (Laki kotoutumisen edistämisestä 386/2010 3. § 29. mom.)

Maahanmuuttajien osallistuminen ja osallisuus ovatkin teemoina nousseet yhä enemmän esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Suomessa esim. maahanmuuttaneiden äänestysaktiivisuus on toistaiseksi ollut varsin vaatimatonta. Myös muunlainen poliittinen osallistuminen ja järjestötoiminta ovat maahanmuuttajien keskuudessa olleet melko vähäistä. Esteenä poliittiselle ja muulle

yhteiskunnallisella osallistumiselle ovat mm. tiedonpuute, luontevien yhteyksien ja kanssakäymisen puute kantaväestön kanssa sekä ennakkoluulot ja syrjintä. Tutkimuksista on käynyt ilmi, että erityisesti maahanmuuttajanaiset ovat se ryhmä, jotka äänestävät kaikista vähiten ja joiden osallistumista tulisi yhteiskunnassa erityisesti tukea. (Ahokas ym. 2011, 10.)

Merikosken (2016) tutkimuksellinen opinnäytetyö käsitteli maahanmuuttajuutta, sukupuolta sekä osallisuutta työllistymisen palveluissa. Tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajanaisten osallisuus nähdään yhteiskunnassamme vajeena. Keskimäärin 45-vuotiaat maahanmuuttajanaiset olivat tutkimuksen mukaan merkittävä asiakasryhmä työvoiman palvelukeskuksen aikuisten palveluissa. Maahanmuuttajanaiset ovat yleensä myös yhteiskunnalta syrjässä oman kotinsa seinien sisällä huolehtimassa lapsista. Maahanmuuttajanaiset ovat myös tiiviisti kiinni omassa kieli- ja kulttuuriryhmässään mikä edesauttaa yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. (Merikoski 2016, 56, 66).

3.5 Akkulturaatio, integraatio ja kotoutuminen

Kahden kulttuurin kohdatessa, sekä valtaväestöön kuuluvat, että tulevat joutuvat sopeutumaan kulttuurisiin muutoksiin. Kulttuurisesta muutoksesta voidaan käyttää nimitystä akkulturaatio. Akkulturaation käsite tarkoittaa sitä prosessia, jossa yksilö on kosketuksissa omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurisen ympäristön kanssa ja kanssakäymisten seurauksena ryhmissä tapahtuu muutoksia. Akkulturaation avulla voidaan näin ollen selittää ja mitata yksilön kotoutumista. (Lumio 2011, 69.)

Assimilaatiolla eli sulautumisella tarkoitetaan sitä, että yksilö ei halua säilyttää omaa alkuperäistä kulttuuriaan ja identiteettiään. Sen sijaan yksilö hakeutuu päivittäin vuorovaikutukseen vallitsevan yhteiskunnan sekä siihen kuuluvien jäsenten kanssa. Maahanmuuttaja saattaa tällöin ajatella, että ainoa mahdollisuus uudessa ympäristössä pärjäämiseksi on oppia mahdollisimman nopeasti valtakulttuurin kielet ja tavat. (Lumio 2011, 70.)

Assimilaation vastakohtana voidaan nähdä separaatio. Separaatiossa yksilö haluaa säilyttää oman alkuperäisen kulttuurinsa ja identiteettinsä. Tällöin yk-

silö myös välttää yhteyden luomista vallitsevaan yhteiskuntaan. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja on omassa arjessaan tekemisissä ainoastaan oman etnisen ryhmänsä jäsenten kanssa eikä välttämättä tunne ainuttakaan valtakulttuurin edustajaa. (Lumio 2011, 70.)

Mikäli yksilö ei halua säilyttää omaa alkuperäistä kulttuuriaan, mutta ei myöskään omaksua uutta, voidaan puhua marginalisaatiosta. Yksilö ajautuu yleensä marginalisaatiotilanteeseen syrjinnän tai ulossulkemisen seurauksena. Marginalisaation riskiryhmässä ovat erityisesti nuoret maahanmuuttajat, jotka eivät omaksu vanhempiensa kulttuuritaustaa, mutta eivät myöskään pääse valtakulttuurin jäseniksi. (Lumio 2011, 70.)

Kun yksilö säilyttää oman kulttuurinsa ja identiteettinsä, mutta toimii myös valtakulttuurin täysivaltaisena jäsenenä, on kyseessä integraatio. Integraatiostrategian avulla yksilö pyrkii löytämään parhaat puolet kummastakin maailmasta. Integraatiosta puhuttaessa suomessa, puhutaan yleensä sopeutumisesta ja kotoutumisesta. (Lumio 2011, 70.)

Termi integraatio on johdannainen latinan kielen sanasta integer, joka tarkoittaa eheää. Integraatio merkitsee näin ollen eheytymistä, kokonaistumista ja yhdyntymistä. Maahanmuutto- ja vähemmistöpoliittisessa keskustelussa integraatiolla tarkoitetaan yleensä sitä tilaa tai prosessia, jossa vähemmistökulttuurin jäsenet ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa enemmistökulttuurin kanssa, mutta säilyttävät samalla myös oman kulttuuri-identiteettinsä. Ideaalitapauksessa vähemmistöstä siirtyy arvoja, ajatuksia ja tapojen oppimista enemmistökulttuuriin sekä päinvastoin. (Pyykkönen 2007a, 38.)

Integraatiolla tarkoitetaan sitä prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi uuteen elinympäristöönsä niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin myös poliittisesti (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19). Maahanmuuttajia koskevassa integraatiotutkimuksessa voidaan puhua rakenteellisesta sekä sosiaalisesta integraatiosta. Rakenteellisessa integraatiossa on kyse siitä, että vähemmistö tulee osaksi ympäröivän yhteiskunnan rakenteita, kuten esim. työmarkkinoita. Sosiaalinen integraatio puolestaan painottaa arkista vuorovaikutusta ihmisten välillä. (Pyykkönen 2007a, 38.)

Toisin sanoen voidaan puhua myös kotoutumisesta. Kotoutumisella tarkoitetaan samanaikaista osallistumista uuteen yhteiskuntaan sekä oman kielen ja kulttuurin säilyttämistä. Sopeutuminen ympäröivään yhteiskuntaan etenee usein eritahtisesti ja eri tavoin eri elämänosa-alueilla. Tällöin voidaan puhua segmentoituneesta eli lohkoutuneesta sopeutumisesta. Näin ollen esimerkiksi kulttuurinen sopeutuminen ja työelämäintegraatio voivat kulkea hieman eri tahtia. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.)

Kun henkilö muuttaa uuteen maahan, hänen on sopeuduttava uuden maan ympäristöön ja yhteiskunnan toimintamalleihin ja tapoihin. Sopeutuminen tarkoittaa tällöin maahanmuuttajien kohdalla kotoutumista. Kotoutumisella tarkoitetaan: ”Maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen” (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 2. § mom. 1). Kotoutumisessa maahanmuuttajalla itsellään on keskeinen rooli omassa kotoutumisprosessissaan. (Lumio 2011, 67.)

Kotoutuminen on prosessi, joka tapahtuu poikkeuksetta arkisessa vuorovaikutuksessa. Viranomaisten lisäksi kotoutumista tukevat esim. yhteisöt, järjestöt ja oppilaitokset. Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, jonka kautta maahanmuuttaja saa tarvitsemansa tiedot ja valmiudet toimiakseen yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä. (Työ- ja elinkeinoministeriö s.a.) Maahanmuuttajien kotoutuminen on keskeinen tekijä onnistuneen monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamisesta. Kotoutuminen on tärkeää sekä kotoutuvan maahanmuuttajan että yhteiskunnan kannalta. Huono kotoutuminen voi johtaa yksilö- ja yhteiskuntatason ongelmiin, kuten syrjäytymiseen ja äärimmillään radikalisoitumiseen. (Lumio 2011, 15.)

3.6 Maahanmuuttajanaisten työllistyminen

Maahanmuuttajien osalta työ on olennainen osa yhteiskuntaan integroitumisessa (Harakkamäki 2008, 1). Hallituksen maahanmuuttopoliittinen toimenpide -ohjelma vuodelta 2015 linjaa: ”Kotoutuksen keskeisiä elementtejä ovat nopea pääsy kielikoulutukseen ja muihin kotouttamista tukeviin toimenpiteisiin, ja siitä aikuisen maahanmuuttajan kohdalla eteneminen oman toimeentulon hankkimiseen työn tai yrittämisen kautta” (Valtioneuvosto 2015).

Maahanmuuttajanaisten työttömyys on miehiä korkeampaa ja etenkin musliminaisten työllistyminen on erityisen vaikeaa. Heikkoon työllistymiseen vaikuttavat esimerkiksi maahanmuuttajanaisten heikko kielitaito, syrjintä ja ikä. Työmarkkinoille pääsyä hankaloittaa se, että naisilla on yleensä paljon lapsia ja he tulevat maahan perhesyistä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29–30.)

Työelämän ulkopuolelle jääminen johtuu usein maahanmuuttajanaisten käsityksestä itsestään eli hänen naisidentiteetistään. Naisten asema vaihtelee vahvasti eri maissa ja osa maahanmuuttajanaisten tulee maista, jossa sukupuoli määrittää vahvasti henkilön oikeuksia työelämässä ja yhteiskunnassa. Maissa, joissa naiset eivät ole perinteisesti mukana työelämässä ja joissa heidän osallistumisensa talous- ja elinkeinoelämään on rajoittunutta, elävät alistettuina ja vailla valtaa. Mies asetetaan usein naisen yläpuolelle niin laissa, uskonnossa kuin myös kulttuurissa. Nainen on ikään kuin välinearvo, jonka tehtävänä on varmistaa, että miehellä menee hyvin. (Mozaffari 2017.)

Maahanmuuttajanaiset, jotka ovat kokeneet systemaattista väkivaltaa, alistuvat usein kohtaloonsa ja alkavat uskoa, että naiset ovat naisia ja miehet ovat miehiä. Loppujen lopuksi he uskovat, että miehet ovat naisia tärkeämpiä yhteiskunnassa. Maahanmuuttajanaisten lähtömaassa vallitseva sukupuolten epätasa-arvo heijastuu myös heidän elämäänsä Suomessa. He eivät useinkaan osaa nauttia Suomen lainsäädännön takaamista oikeuksista, sillä he ovat kasvaneet suorittamaan muiden odotuksia. Tämä ajaa naiset ”tuttuihin ja turvallisiin” suhteisiin lähtömaan miesten kanssa. Tämä taas on kehä, joka vaikeuttaa maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia ymmärtää itseään ja mahdollisuuksiaan. Naiset siis jatkavat vastuun kantamista lapsista ja kodista, koska se kuuluu olennaisesti heidän kulttuuriinsa ja omatuntoonsa. Tämä taas estää heitä toimimasta yhdenvertaisesti muiden kanssa Suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä ovat syitä sille, miksi maahanmuuttajanaisten ei kotoudu tai saa työpaikkaa. (Mozaffari 2017.)

Forsander (1994) on kyseenalaistanut sen, voiko maahanmuuttaja saavuttaa tasa-arvoisen aseman suomalaisiin verrattuna. Etenkin, jos lähtökohdat ovat kovin epäedulliset, voivatko maahanmuuttajat kilpailla koulutuksesta ja työpaikoista suomalaisten kanssa ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin? Huomionarvoisena voidaan kuitenkin pitää maahanmuuttajien halukkuutta opiskella

suomen kieltä. Useimmat maahanmuuttajat tekevät työtä, joka ei vastaa heidän koulutustaan. Koulutusta vastaavaa työtä saa myös helpommin, jos koulutus on hankittu Suomesta. Työpaikan saamiseen vaikuttavat mm. koulutus, etninen alkuperä sekä suomen kielen taito. Työllistymistä pidetään maahanmuuttajien keskeisenä keinona integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. (Salmela 2012, 21.)

Tiilikaisen (2008) tutkimuksen tehtävänä oli valottaa maahanmuuton ja työelämän leikkauskohtaa eli menestymistä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia ja näkemyksiä menestymisestä suomalaisessa työelämässä. Maahanmuuttajanaiset kokivat, että työllä on suuri merkitys kielen oppimisessa, kotoutumisessa ja verkostojen syntymisessä. Suomalaisiin tutustuminen on vaikeaa työn ulkopuolella ja työ nähdään mielentilan tasottajana ja elämässä kiinnipitäjänä. Useat maahanmuuttajanaiset kuitenkin korostivat samanaikaisesti, että työ on yhtä tärkeä kuin perhe ja koti. Suomalaisen yhteiskunnan malli työssäkävystä miehestä ja naisesta painostaa, mutta myös kannustaa maahanmuuttajanaisia työhön. Työnteko ei kuitenkaan ole kaikille maahanmuuttajanaيسille ensisijainen tavoite. Maahanmuuttajanaiset arvostivat Suomen äitiyslomaa, mahdollisuutta tehdä lyhyempiä työaikoja sekä joustavia työaikoja. Työn ja perheen yhdistämisen koetaan kuitenkin hankalana tasapainotteluna. (Tiilikainen 2008, 79–81.)

3.7 Maahanmuuttajien yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on perinteisesti nähty yhdeksi ihmiseksi kasvamisen ja hyvän elämän rakennuselementiksi. Yhteisöllisyys on ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kehittyvä ilmiö, joka muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena. Yhteisyys vahvistuu ihmisten tietoisuudessa yhteenkuuluvuuden tunteena, jonka tuloksena syntyy symbolista yhteyttä. (Thitz, 93–95.) Yhteisöllisyys edellyttää heikkojen sosiaalisten siteiden verkostoja, sillä vahvat siteet voivat johtaa epädemokratiaan, ryhmään kuulumattomien syrjintään ja muihin haitallisiin toimiin. Heikot siteet puolestaan sallivat myönteisen kanssakäymisen ja saavuttavat yhteisön tavoitteet paremmin. (Happonen 2005, 3.)

Sosiaalitieteissä yhteisöllisyys näyttäytyy vastavoimana ja lääkkeenä postmodernin maailman ja individualistisen elämäntyylin aikaansaamalle kärsimykselle. Suomessa keskeisempiä kärsimyksen aiheuttajia ovat kontaktien puute ja pitkäaikainen yksinäisyys. (Thitz, 96.) Yhteisöllisyyttä rakennettaessa on tärkeää, että jokaisella yhteisön jäsenelle annetaan mahdollisuus esittää omat näkemyksensä sekä yhteisössä ilmenneistä positiivisista, että negatiivisista asioista. Jokaiselle jäsenelle on myös annettava mahdollisuus vaikuttaa yhteisöä koskeviin päätöksiin. Yhteisöllisyyden käänköpuolena voidaan nähdä syrjäytyminen. (Happonen 2005, 3.)

Perheen merkitys traditionaalisissa kulttuureissa on paljon voimakkaampi kuin länsimaisissa kulttuureissa. Traditionaalisessa kulttuurissa ihmisen identiteetti liitetään vahvasti perheeseen ja perheen puuttuessa ihminen kokee, että hänestä itsestään puuttuu jotain. Traditionaalisissa kulttuureissa perheeseen kuuluvat ydinperheen lisäksi myös isovanhemmat, avioituneet lapset, tädit, setät ja serkut. Maahanmuuttajat ovat kokeneet eron perheestä olevan työttömyyden ohella yksi suurimpia stressin ja mielenterveysongelmien aiheuttajia. (Happonen 2005, 12–13.)

Sosiaalinen eriytyneisyys ja yksinäisyys ovat maahanmuuttajien yleisiä kokemuksia. Suurimmassa riskiryhmässä voidaan katsoa olevan ne yksin muuttaneet, joille ei muodostu uudessa maassa selkeää ammatillista identiteettiä ja viiteryhmää. Useimmilla maahanmuuttajilla on kuitenkin jonkinlainen suhde omien maanmiestensä kanssa. Sosiaalisia suhteita on yleisesti ottaen helpompi luoda omien maanmiestensä kanssa. Suhteet ovat uusille maahanmuuttajille tärkeitä etenkin psyykkisen hyvinvoinnin kannalta ja tällöin yhteys tuttuun menneisyyteen säilyy. Psyykkisen sairastumisen riski on korkeampi niillä maahanmuuttajilla, jotka elävät eristyksissä omista maamiehistä, kuin niillä, joilla on ympärillään oman etnisen ryhmänsä sosiaalinen tuki. Omat maanmiehet ovat sosiaalinen verkosto. Verkosto auttaa sekä päivittäisissä ongelmissa että antaa tunteen kuulumisesta johonkin ryhmään. Verkosto myös luo yhteyden maahanmuuttajien omaan historiaan ja taustaan. (Happonen 2005, 13.)

Jääminen omien maanmiesten verkostoon voi olla myös haitallista. Tämä viivyyttää sopeutumista uuteen yhteiskuntaan ja eristää maahanmuuttajat omaksi

ryhmäkseen. On kuitenkin hyvä muistaa, että yksinäisyys ja sen kokeminen ovat kulttuurisidonnaisia. Traditionaalisista kulttuureista tulevat saattavat tustua siihen vasta länsimaisessa kulttuurissa. Länsimainen kulttuuri ei jätä samanlaista aikaa ystäville ja perheelle kuin traditionaalinen kulttuuri, jonka erityispiirteitä ovat perhekeskeinen elämäntapa, jossa perhe on sosiaalisen järjestelmän ydin. Uuden kotimaan tapojen, arvojen ja kielen omaksuminen eriaikaisesti perheen sisällä voi myös synnyttää jännitteitä perheissä. (Happonen 2005, 13.)

3.8 Maahanmuuttajanaiset maahanmuuttajien yhdistyksissä

Suomessa asuvien maahanmuuttajanaisten yhdistystoimintaa on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Maahanmuuttajayhdistyksellä tarkoitetaan rekisteröityä tai rekisteröimätöntä yhdistystä, joka on joko maahanmuuttajien perustama tai heitä on yhdistyksessä valtaosa. Maahanmuuttajanaisten yhdistys on tällöin Suomeen muusta maasta muuttaneiden naisten perustama tai hallinnoima. Tällaisia yhdistyksiä on tällä hetkellä Suomessa noin 30–40, kun tarkastellaan Helsingin, Jyväskylän ja Tampereen tietoja. Nykyisistä maahanmuuttajaryhmistä erityisen aktiivisia yhdistysten perustamisessa ovat olleet kurdit, iranilaiset ja somalit. (Pyykkönen 2007b, 105–106.)

Maahanmuuttajayhdistysten määrä lisääntyi Suomessa 1990-luvun puolivälitienoilla. Tällöin maahanmuuttajien määrä, yhteisöjen koko ja ryhmien kirjo olivat kasvussa. Viranomaiset alkoivat myös samoihin aikoihin aktiivisesti kannustamaan maahanmuuttajia perustamaan yhdistyksiä. Aktiivisinta yhdistysten perustamisaikaa ovat olleet vuodet 1997–2002. Yhdistyksissä toimivat maahanmuuttajat ovat selittäneet aktiivisuuttaan yhdistyksissä esim. sillä, että ne tuovat heille sosiaalisia verkostoja, joita on muuten vaikea löytää yhteiskunnassa. Monet heistä ovat olleet sosiaalisesti aktiivisia jo lähtömaassaan niin sosiaalisesti, kulttuurisesti kuin myös poliittisesti. (Pyykkönen 2007b, 107.)

Maahanmuuttajien yhdistystoimintaa on tutkimuksissa voitu selittää kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin lähtömaasta periytyvään etniseen tai uskonnolliseen yhteisöön kiinnittyminen toimii puolustusmekanismina uuden elinympäristön assimiloivia vaikutuksia vastaan tuoden samalla toimin-

taan osallistujille kielellisesti ja kulttuurisesti tuttuja sosiaalisia kontakteja. Kielellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen tuttuutensa ansiosta ne pehmentävät maahanmuuttajan laskua uuteen elinympäristöön. Toisaalta yhdistykset myös tukevat maahanmuuttajien kotoutumista uuteen yhteiskuntaan. Yhdistykset auttavat maahanmuuttajia vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin ja opettavat heille heidän uuden elinympäristönsä yleisimpiä toimintatapoja. (Pyykkönen 2007b, 107.)

Naisia on tullut viime vuosina mukaan maahanmuuttajayhdistykseen ainakin nimellisesti aiempaa enemmän. Aiemmin rahoittajien ja suomalaisviranomaisten käsitykset tasa-arvosta ovat ohjanneet ainoastaan joko miesten ylläpitämiä tai miesvaltaisina toimineita maahanmuuttajayhdistyksiä huomioimaan naiset toiminnassaan. Nykyisin esim. somaliyhdistykset ovat perustaneet nais- ja tyttöprojekteja ja kotouttamis- sekä monikulttuurisuusyhdistykset ovat alkaneet eri yhteyksissä tuomaan esille sitä, että niiden tarkoitus on parantaa maahanmuuttajanaisten asemaa. Naisia on mukana lähes kaiken tyyppisissä maahanmuuttajayhdistyksissä. Yleistä näille naisille on haastattelujen perusteella korkea koulutustaso tai aviopuolison korkea koulutus. Suurin osa on lähtömaasta hankitun koulutuksen lisäksi opiskelleet Suomessa. (Pyykkönen 2007b, 108–109.)

Maahanmuuttajayhdistyksissä taide on nähty erityisesti naisten juttuna. Monietnisissä taideyhdistyksissä naiset ja miehet toimivat usein yhdessä, mutta naiset ovat yleensä toiminnan toimeenpanijoita. Tällaiset monietniset taideyhdistykset pyrkivät lisäämään eri kulttuureista tulevien ihmisten kohtaamista taiteen kautta. Tällaisissa yhdistyksissä toimivat naiset kiinnittävät erityisesti huomiota naisten osallistumiseen taiteessa ja sukupuolten välisessä tasa-arvossa. Lähes kaikki monikulttuuriset yhdistykset tavoittelevatkin tasa-arvoisten etnisten suhteiden lisäksi sukupuolten välistä tasa-arvoa. Naisten aktiivinen mukanaolo onkin osa näiden yhdistysten peruseriaatteista. Kotouttamisyhdistysten tarkoituksena on tutustuttaa maahanmuuttajat suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen toiminta- ja ajattelumalleihin. Sukupuolten tasa-arvo sekä naisten ja miesten yhteistoiminta ovat näille yhdistyksille osa maahanmuuttajien kotouttamista. (Pyykkönen 2007b, 112.)

Useat maahanmuuttajayhdistykset toimivat sillanrakentajina maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä. Yhdistyksissä maahanmuuttaja voi tuntea itsensä arvokkaaksi ja saada tarpeellista itseluottamusta ja arvostusta löytääkseen oman paikkansa yhteiskunnassamme. (Kriikkula, Saarinen & Pirinen 2015.) David J. Griffiths (1999) on tehnyt tutkimusta Lontoon somaliyhdistyksistä, josta selvisi, että naiset ovat perustaneet monia etniskulttuurisia yhdistyksiä. Näissä yhdistyksissä naiset toimivat joko yhdessä miesten kanssa tai erikseen. Naiset ovat kokeneet, että yhdistyksen kautta he pääsevät vaikuttamaan paikallisten yhteisöjensä asioihin. (Griffiths 1999.) Suomessa esimerkiksi Jyväskylässä ja Tampereella 47 %:ssa kaupungin maahanmuuttoyhdistyksistä oli nainen hallituksessa. Tieto perustui Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteritietoihin. Eniten naisia on mukana paluumuuttajien, venäläis-syntyisten ja Virosta muuttaneiden yhdistyksissä. Vähiten naisia on aktiivisesti mukana somalien ja afganistanilaisten yhdistyksissä. (Pyykkönen 2007b, 108-111.)

Tässä yhteydessä voidaan nostaa esille kulttuuriset erot. Afganistanilaisessa kulttuurissa on yleistä, että mies on vastuussa perheen suojelusta sekä kunnian. Kunnia taas ohjaa käyttäytymistä esim. naisten suojelemisen, pukeutumisen ja taloudellisen toiminnan suhteen. Miehet ja naiset eivät myöskään koskaan kätele tai puhu suoraan toisilleen yksityisesti. (Info4Migrants s.a.) Venäläisessä kulttuurissa avioliitto on arvostettu ja ensimmäisen lapsi syntyy usein pian avioliiton solmimisen jälkeen. Perhe on keskiössä venäläisessä kulttuurissa ja yleinen malli on se, että perheessä on kaksi ansiotyössä käyvää aikuista. Miehen vastuulla ovat tavallisesti kunnossapitoon lukeutuvat työt, kun taas nainen päättää kotitalouden rahankäytöstä. (Haapasaari & Korhonen, 2013, 10–20.)

4 TUTKIMUSPROSESSI

4.1 Tutkimuskohde ja -tehtävä

Tutkimuksen kohteena olivat Naapuriäidit-hankkeessa Naapuriäideiksi koulutetut lappeenrantalaiset maahanmuuttajanaiset. Maahanmuuttajanaisten osallisuutta tarkasteltiin tässä tutkimuksessa Naapuriäitien näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui viisi Naapuriäitiä. Tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan

Lappeenrannan Naapuriäitien osallisuuden edistymistä Naapuriäidit-hankkeessa. Vaikka tutkimuksen alkuperäisenä ideana oli tutkia Naapuriäitien osallisuuden edistymistä Etelä-Karjalassa, jouduttiin Imatra sulkemaan tutkimuksen ulkopuolelle. Syynä tähän oli se, että Imatran Naapuriäiti-toiminta oli tutkimuksen toteutushetkellä vielä hyvin vähäistä, joten olisi ollut hyvin haastavaa tutkia maahanmuuttajanaisten osallisuuden edistymistä Imatran Naapuriäitien näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset:

- Miten Naapuriäidit -hanke on edistänyt maahanmuuttajanaisten osallisuutta Naapuriäitien näkökulmasta tarkasteltuna?
- Miten Naapuriäidit -hankkeen synnyttämä yhteisöllisyys näkyy Naapuriäitien välillä?

Tutkimuksen lisäkysymykset:

- Kuinka lähiötoiminta on vaikuttanut Naapuriäitien omaan aktiivisuuteen?
- Kuinka auttamistyö on vaikuttanut Naapuriäitien omaan aktiivisuuteen?

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten Naapuriäidit-hanke on edistänyt hankkeeseen osallistuneiden maahanmuuttajanaisten osallisuutta heidän omasta näkökulmastaan tarkasteltuna. Edistäminen on voinut olla esimerkiksi työpaikan löytämistä, koulutukseen pääsyä tai oman yhdistyksen perustamista. Osallisuuden edistymistä luonnehdittiin myös osallisuudeksi erilaisissa Lappeenrannan alueen tapahtumissa, joihin Naapuriäidit eivät ole osallistuneet ennen hanketta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät yleistyivät Suomessa 1970-luvun lopulla, mutta varsinainen läpimurto tapahtui 1980-luvun lopulla. Laadullistelen menetelmien käyttäminen voitiin nähdä vastaliikkeenä kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien käytölle. (Syrjäläinen ym. 2007, 7.)

Kvalitatiivinen tutkimus kulkee yleisen tutkimuksen prosessikaavion mukaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus alkaa tutkimusongelmasta ja tutkimusongelman määrittämisestä. Vaihetta seuraa tutkimuskysymysten määrittäminen, joihin hankitaan vastaus aineiston avulla. Tutkimusprosessi voidaan vaiheistaa

myös neljään vaiheeseen, jotka ovat suunnittelu, tiedonkeruu, analyysi ja tulkinta. Suunnitteluvaiheeseen kuuluu fokusointi, kirjallisuuskatsauksen laatiminen, tietolähteet, etiikka sekä validiteetti. Tiedonkeruu sisältää havainnoinnin, haastattelun sekä kirjalliset lähteet. Analyysinvaiheessa saatu aineisto koodataan ja luokitelleen. Viimeisessä eli tulkinnan vaiheessa saadun aineiston pohjalta tehdään johtopäätökset. (Kananen 2010, 36.)

Kvalitatiivinen menetelmä keskittää huomionsa aineiston hankintaan. Aineiston hankinta nähdään tällöin ongelmallisena prosessina ja pyritään osoittamaan, ettei tutkimuksen aikana vallinneissa olosuhteissa voida asettaa aineiston hankkimistavan tieteellisyyttä kyseenalaiseksi. (Grönfors 2011, 4.) Kvalitatiivinen menetelmä painottaa ymmärtämistä yleisesti ja vastaajan näkökannasta sekä tulkintaa ja rationaalista lähestymistä. Havainnot ja mittaukset tehdään kvalitatiivisessa menetelmässä luonnollisessa ympäristössä ja suuntautuminen on tutkivaa. Kvalitatiivisessa menetelmässä esille nousee myös holistinen näkökanta sekä prosessisuuntautuminen. Kvalitatiivisessa menetelmässä tehdään yleistyksiä yksilöllisen organismin ominaisuuksiin sekä yleistetään sisällön kautta. (Räsänen 2013, 15.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää ilmiötä subjektin eli aktorin näkökulmasta. Tutkija osallistuu tutkimusprosessiin, eikä jää ulkopuoliseksi tarkkailijaksi. Ihminen itse on ”aineistonkeruuväline”. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkijan omat havainnot ja keskustelut ovat tärkeämpi kuin mitattu data. (Järvenpää 2006.) Kvalitatiivisella tutkimuksella ominaista on tutkittavien osallistuvuus. Kenttätyön kautta tutkijalle tarjoutuu mahdollisuus päästä kosketuksiin tutkittavien kanssa. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on myös ominaista hypoteesittomuus. Hypoteesittomuus tarkoittaa kvalitatiivisessa tutkimuksessa sitä, että tutkijalla ei ole ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta 2014, 16, 19.)

4.3 Aineistonkeruumenetelmä

Laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmi-asultaan tekstiä. Teksti voi syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta. Aineisto voi olla esim. haastatteluja, havainnointia tai muut tarkoitusta varten tuotetut kirjalliset ja kuvalliset aineistot. (Eskola & Suoranta 2014, 15.) Haastattelu on

Suomessa yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa. Haastattelun tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelua voidaan luonnehtia eräänlaiseksi keskusteluksi, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Yksinkertaisesti sanottuna, haastattelu on tilanne, jossa henkilö (haastatteliija) esittää kysymyksiä toiselle henkilölle (haastateltava). (Eskola & Suoranta 2014, 86.) Kvalitatiivisiin kenttämenetelmiin luetaan avoin haastattelu eli teemahaastattelu, kohdistettu haastattelu, ei-johdatteleva haastattelu, strukturoimaton haastattelu ja etnografinen haastattelu (Grönfors 2011, 60).

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmässä on oleellista kerätä tutkimusaineistoa todellisessa kontekstissa ja tilanteessa (Järvenpää 2006). Haastattelu on menetelmänä joustava, minkä vuoksi se sopii menetelmäksi useisiin erilaisiin tutkimuksiin. Haastattelu luo tilan ja mahdollisuuden olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa, joka taas luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34.)

Vuorovaikutuksen tukemiseksi voidaan käyttää teemahaastattelua. Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, joka usein tapahtuu tutkijan aloitteesta ja tutkijan ehdoilla. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit ovat ennalta määritellyjä. Tutkija eli haastatteliija varmistaa, että määritellyt aiheet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. (Eskola & Suoranta 2014, 87.) Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa jokin haastattelun näkökulma on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelussa on olennaista, että haastateltavat ovat kokeneet jonkin tietyn tilanteen – eli tässä tutkimuksessa Naapuriäiti-koulutuksen ja prosessin. Teemahaastattelun avulla pyrittiin tutkimaan yksilön ajatuksia ja kokemuksia Naapuriäiti-koulutuksesta osallisuuden edistäjänä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Tutkimuksen haastattelut voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluina. Yksilöhaastattelun avulla selvitetään haastateltavien henkilöiden omia mielipiteitä, ajatuksia ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.) Ryhmähaastattelua voidaan käyttää tutkimuksessa yksilöhaastatteluiden sijaan tai niiden ohessa. Ryhmähaastattelussa keskustellaan tutkimuksen

kohteena olevista asioista siten, että haastattelija keskustelee samanaikaisesti useiden ihmisten kanssa, mutta voi kohdentaa ryhmän yksilöille myös yksittäisiä kysymyksiä. Ryhmähaastatteluihin lukeutuu esimerkiksi parihaastattelut sekä täsmäryhmähaastattelut, joihin osallistujat valitaan tarkasti. Ryhmähaastattelussa voidaan olla kiinnostuneita esimerkiksi yksittäisten haastateltavien vastauksista, yhdessä tuotetusta puheesta tai muistelusta. Ryhmähaastattelu antaa mahdollisuuden tutkia, miten yksilöt muodostavat yhteisen näkemyksen jostakin asiasta sekä sitä, millaiset normit ja arvot ryhmässä vallitsevat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

Ryhmähaastattelu voidaan toteuttaa teemahaastattelurungon avulla, jonka kautta voidaan varmistaa, että kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset teemat tulee käsitellyksi. Tavoitteena kuitenkin on, että keskustelu on vapaamuotoista. Myös ryhmän koon on oltava inhimillinen – suuri määrä ihmisiä voi toimia keskustelun tyrehdyttäjänä ja keskustelun tallentaminen on tällöin vaikeaa. Ryhmähaastattelun etuna voidaan kuitenkin pitää sitä, että sillä saadaan tietoa useilta eri ihmisiltä nopeasti ja samanaikaisesti ja ryhmänjäsenet voivat auttaa toisiaan muistamaan asioita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

4.4 Tutkimuksen toteutus

Pyrin kertomaan tutkimukseen osallistuneille Naapuriäideille mahdollisimman hyvin, mitä tutkin, miksi tutkin ja mikä on tutkimuksen tarkoitus. Kerroin myös tutkittaville, että tutkimus pyrkii anonymiteettiin, mutta on myös mahdollista, että joku yksittäinen henkilö tunnistaa heidät tästä tutkimuksesta. Pyrin kuitenkin tutkimuksen tulosten julkistamisessa siihen, että ulkopuolinen lukija ei pysty nimeämään, kenen sitaatista on kyse. Tulosten litteroinnissa en kirjannut haastateltavien nimiä tai muita tunnistettavia tekijöitä, kuten ikää tai kotimaata. Nämä kuitenkin esiintyivät haastattelurungossa, joka oli näin jälleenkäin katsottuna melko turhaa tietoa, sillä ne eivät tulleet esille tutkimuksen tulosten kirjaamisessa tai julkaisemisessa. Alkuperäisenä ideana oli tarkastella iän ja etnisen alkuperän vaikutusta osallisuuteen, työnsaantiin ja muihin tässä tutkimuksessa käsiteltyihin teemoihin. Tämä oli kuitenkin tutkimuskysymysten kannalta mielestäni epäolennaista ja olisi vienyt tutkimuksen täysin uuteen suuntaan sekä horjuttanut tutkimuksen etiikkaa ja luotettavuutta. Tästä syystä

haastateltavien taustatekijöitä selvitettiin, mutta ne jätettiin lopulta pois, sillä tällöin haastateltavat olisi ollut helppo identifoida ja tutkimuksen etiikka olisi kärsinyt.

Tutkimuksen teemahaastattelurunko (Liite 1) oli mietitty tarkasti etukäteen. Pyrin tutkimuksessani varmistamaan, että kaikki oleelliset teemat käydään tutkimushaastatteluissa läpi. Halusin kuitenkin jättää tilaa myös vapaalle keskustelulle, jotta saataisiin esiin näkökulmia, joita en mahdollisesti osannut ennalta miettiä. Pyrin myös olemaan aktiivinen koko haastattelun ajan. Mikäli ajautuimme teemahaastattelun ulkopuolisiin aiheisiin, niin esitin haastateltaville lisäkysymyksiä asioista, jotka he nostivat keskustelussa esille.

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin helmikuussa 2018. Tässä tutkimuksessa käytettiin sekä ryhmä- että yksilöhaastattelua aineiston keruumenetelmänä. Tämä johtui siitä, että aikataulujen sovittaminen niin, että kaikki haastateltavat pääsisivät paikalle ryhmähaastatteluun samanaikaisesti, oli lähestulkoon mahdotonta. Ryhmähaastatteluun (RH) osallistui 3 Naapuriäitiä. Yksilöhaastatteluita (YH) järjestettiin kaksi. Ryhmähaastattelun kesto oli noin 1,5 tuntia. Yksilöhaastatteluiden kestot olivat noin 20 ja 30 minuuttia. Yksilöhaastattelu oli keskusteluna vapaamuotoisempi, kun taas ryhmähaastattelu vaati enemmän teemahaastattelurungon käyttöä. Yksilöhaastattelussa haastateltavat kertoivat vapaamuotoisemmin Naapuriäitinä olemisesta, auttamistyöstä ja lähiötoiminnasta, kun taas ryhmähaastattelussa täytyi tukeutua teemahaastattelurunkoon.

Sekä ryhmä- että yksilökeskustelut toteutettiin Lappeenrannan Me-talolla. Tila valikoitui sillä perusteella, että se oli tuttu Naapuriäideille ja Me-talolla oli mahdollisuus hiljaiseen, suljettuun ja rauhalliseen tilaan. Ryhmäkeskustelu toteutettiin Me-talolla suljetussa huoneessa, kun taas yksilöhaastattelut käytiin kaikille avoimessa tilassa. Tutkimuksen kannalta otollisempi tila haastatteluiden tekemiselle oli suljettu huone, johon ei haastattelun aikana päässyt muita ihmisiä. Avoimessa tilassa pidetyt yksilöhaastattelut herpaantuivat helposti muiden ihmisten läsnäolon takia ja tila ei ollut yhtä turvallinen keskustelulle, joka saattoi vaikuttaa Naapuriäitien antamiin vastauksiin.

Yksilöhaastatteluissa Naapuriäidit kertoivat hyvin ja yksityiskohtaisesti omasta elämästään Naapuriäitinä. Yksilöhaastattelussa Naapuriäidit kuitenkin keskittyivät kertomaan omaa tarinaansa Naapuriäitinä, joten tutkimuksen kantavista teemoista saattoi saada vain pienen siivun tietoa. Tämä näkyy myös tutkimustuloksissa: valtaosa aineistosta on saatu ryhmäkeskustelusta. Yksilöhaastattelut olivat paljolti kiinni Naapuriäitien henkilökohtaisista kokemuksista.

Toisesta yksilöhaastattelusta (YH 2) saatuun heikkoon tutkimustietoon voi vaikuttaa se, että keskustelu käytiin Me-talolla avoimessa tilassa, jossa oli samanaikaisesti muitakin ihmisiä. Haastateltu Naapuriäiti myös koki oman osallisuutensa vähäiseksi ja heikommaksi verrattuna muihin Naapuriäiteihin. Tämä saattoi johtaa siihen, että hän ei halunnut tai osannut kertoa omasta osallisuudestaan, yhteisöllisyydestään, auttamistyöstään tai tekemästään lähiötoiminnasta.

Toinen yksilöhaastattelu (YH 1) oli intiimimpi ja tuotti myös enemmän oleellista tietoa tutkimuksen kannalta. Yksilöhaastattelu käytiin syrjäisemmässä tilassa – ei lukitussa, mutta alue oli selvästi erillään Me-talon muusta toiminnasta. Haastatellulla Naapuriäidillä oli myös selvästi kokemusta haastateltavana olemisesta, sillä hän osasi kertoa yksityiskohtaisesti ja hyvin omasta osallisuudestaan, toteuttamastaan lähiötoiminnasta sekä tekemästään auttamistyöstä.

Tässä tutkimuksessa ryhmähaastattelu oli menetelmänä toimivampi kuin yksilöhaastattelu. Ryhmähaastattelussa toisten puheenvuorot synnyttivät muissa Naapuriäideissä uusia ajatuksia. Tämä johti siihen, että keskustelu oli monipuolista ja sai minut tutkijana tarkastelemaan aihetta uudenlaisista näkökulmista. Toisaalta kuitenkin keskustelu lähtee ryhmähaastattelussa helposti rönsyilemään, joten oli tärkeää pysyä melko tiukasti teemahaastattelurungossa, jotta sai varmasti vastauksen haluamiinsa tutkimuskysymyksiin. Ryhmäkeskustelun ryhmä oli kooltaan ihanteellinen, sillä kolmen ihmisen ryhmäkeskustelu ei lähtenyt niin pahasti rönsyilemään, etteikö siitä olisi päästy takaisin tutkimuksen kannalta oleellisiin teemoihin. Ryhmäkeskustelussa Naapuriäidit kehuivat toisiaan ja kertoivat myös toistensa tekemästä työstä ja osallisuudesta, mikä osaltaan auttoi Naapuriäitiä muistamaan ja muistelemaan omia saavutuksiaan Naapuriäitinä.

Haastattelun taltioimiseen käytin omaa älypuhelimiani. 1,5 tunnin haastattelun aikana varmistin tasaisin väliajoin, että puhelimen mikrofoni osoittaa oikeaan suuntaan ja että tallennin on yhä käynnissä. Ennen haastattelun alkua poistin puhelimen lähettyviltä ja huoneesta häiriötekijät, jotka olisivat mahdollisesti vaikuttaneet äänitteen laatuun. Lopputuloksena haastattelusta saatiin laadukasta äänimateriaalia, joka litteroitiin tekstitiedostoksi.

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto litteroitiin. Litterointi on erilaisten tallenteiden kirjoittamista kirjalliseen muotoon. Tallenne voi olla esimerkiksi äänite, kuva tai video. Ryhmähaastattelun taltioimiseen käytettiin nauhuria. Nauhoitettua materiaalia kertyi noin 1,5 tunnin verran. Tällöin materiaali on olennaista litteroida eli kirjoittaa puhe tekstiksi. Litterointi eli auki kirjoittaminen voi olla mitä tahansa aina sanatarkasta kirjaamisesta pelkän asian poimimiseen haastateltavan sanomisesta. Tallenteen kirjaaminen kirjalliseen muotoon mahdollistaa sen, että aineistoa voidaan käsitellä manuaalisesti tai ohjelmallisesti erilaisia analysointimenetelmiä käyttäen. Litteroinnissa on eri tasoja tarkkuuden suhteen. Tässä tutkimuksessa käytettiin litteroinnin tarkinta tasoa eli sanatarkkaa litterointia. (Kananen 2010, 58–59.) Sanatarkassa eli eksaktissa litteroinnissa litteroidaan kaikki puhe jättämättä mitään pois. Litteraatioon sisällytetään täytesanat, kuten esimerkiksi ”tota” ja ”niinku”, toistot sekä yksittäiset äännähdykset. Litteroituun tekstiin merkitään myös tunteen ilmaukset, kuten nauru. (Tietoarkisto s.a.)

4.5 Aineiston analyysimenetelmä

Kvalitatiivisen aineiston analyysiin on olemassa monia analyysitapoja ja uusia kehitetään jatkuvasti. Kvalitatiivista aineisto voidaan analysoida esimerkiksi teemoittelun, tyypittelyn sekä keskusteluanalyysin avulla. Laadullisen aineiston yksi rikkaus onkin analysointitapojen runsaus. (Eskola & Suoranta 2014, 161–163.)

Analysointi on aineiston osittamista käsitteellisiin osiin ja uudelleen kokoaamista synteessissä joko kuvauksiksi, empiirisiksi yleistyksiksi tai teoreettisiksi johtopäätöksiksi. Kvalitatiivisen aineiston analysointi tapahtuu osittain samanaikaisesti aineistonkeruun kanssa. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyt-

tävä tutkija on itse osa kenttäaineistoa. Tutkija voi muodostaa alustavia malleja havaituista seikoista, kuten vuorovaikutussuhteista ja tapahtumasarjoista. Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa yhdistyvät analyysi ja synteesi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyttisen prosessin kautta kerätty aineisto hajotetaan käsitteellisiksi osiksi ja synteessin avulla nämä osat kootaan uudelleen teollisiksi johtopäätöksiksi. Analyysi ja synteesi ovat järjestelmällistä toimintaa eli tutkimusaineiston tarkastelua käsitteellisellä tasolla. (Grönfors 2011, 85, 90.)

Ryhmähaastattelua voidaan analysoida perinteisten analyysitapojen lisäksi myös keskusteluanalyysin avulla. Ryhmäkeskusteluissa vuorovaikutuksellisuus ja puheteot korostuvat, joten puheen lisäksi voidaan analysoida myös non-verbaalista viestintää, kuten eleitä, ilmeitä ja äänenpainoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Keskusteluanalyysin tutkimuskohteena ovat aidot keskustelutilanteet. Keskusteluanalyysin tavoitteena on selvittää, mitä puheenvuoroilla saadaan aikaiseksi. Esimerkiksi miten ymmärtämistä haetaan tai miten osoitetaan, että puheenihe on arka. Keskusteluanalyysin avulla pyritään selvittämään, miten ihmiset tulevat kielen kautta toimeen keskenään ja miten puheen kautta ollaan yhteistyössä. Keskusteluanalyysi nostaa esille keskustelun yhteistoiminnallisuuden ja tutkii toiminnan mekanismia eli sitä, miten keskustelun merkitykset syntyvät yhteistyönä. Keskusteluanalyysi korostaa kielenkäytön muodollista puolta. Tämä tarkoittaa sitä, että merkityksellisenä voidaan pitää laajempaa puhetta kuin myös pientä ääntelyä. Tästä syystä aineiston litteroinnissa kirjataan paitsi keskustelun vuoroittaisuus, mutta myös siinä esiintyvät ei-kielelliset ainekset, kuten nauru ja tauot. (Kylmälahti 2011.)

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin tässä tutkimuksessa teemoittelua. Teemoittelu on luonteva jatkumo teemahaastatteluaineiston analysointiin. Aineisto teemoitellaan usein litteroinnin jälkeen eli järjestetään teemoittain. Ihmisten puheesta litteroitua tekstiä tulee käsitellä ennakkoluulottomasti, sillä joskus teemat muistuttavat aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta aina näin ei ole. Aineistosta voi myös löytyä uusia teemoja eikä ihmisten käsittelemät aiheet aina välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä. Aineiston teemoittelussa, kunkin teeman alle kootaan jokaisesta haas-

tattelusta ne kohdat, jotka sopivat teemoihin. Nykyään on yleistä, että teemoittelu tapahtuu tekstinkäsittelyohjelman leikkaa-liimaa-toiminnon avulla. Tutkimusraportissa esitetään yleensä teemojen käsittelyn yhteydessä sitaatteja haastatteluista. Aineistosta lainattujen kohtien eli sitaattien tarkoitus on havainnollistaa esimerkkejä. Sitattien tehtävänä on myös todistaa, että tutkijalla on ollut jokin aineisto, johon hän on pohjannut analyysinsä. Tarkoituksena on myös todistaa, että aineisto on antanut johtolankoja teemojen muodostamiseen. Sitattien käytössä on kuitenkin oltava kriittinen ja tarkkana: on pohdittava, mikä on sitaatin tehtävä ja onko se varmasti tarpeellinen juuri siinä kohdassa. Tutkimusraportti ei voi olla ainoastaan kokoelma erilaisia, peräkkäisiä sitaatteja. Sitatteihin on kytkeydyttävä tutkijan kommentointia, tulkintoja ja kytkentöjä teoriaan. Jokaisen sitaatin tulee myös olla harkittu: sitaatteja ei ole tarkoitettu siihen, että tutkimus saa lisää pituutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

Tässä tutkimuksessa non-verbaalista viestintää analysoidaan litteroinnin aikana ottamalla huomioon naurahdukset, tauot sekä muut ei-kielelliset ilmaisut. Nämä myös merkitään tutkimustuloksissa käytettyihin sitatteihin, mikäli niiden aikana ilmenee non-verbaalista viestintää. Non-verbaalisten ilmaisujen kirjaamisella pyritään siihen, että tutkija sekä tutkimuksen lukija voi aistia, miten Naapuriäiti suhtautui asiaan. Esimerkiksi, jos Naapuriäiti nauraa vastauksen aikana, tämä voidaan tulkita niin, että Naapuriäiti pitää asiaa huvittavana tai koomisena.

Tässä tutkimuksessa aineisto litteroitiin ensin ja teemoiteltiin sen jälkeen. Litteroidusta aineistosta etsittiin kohdat, joista tuli tutkimuksen kannalta esiin vastaukset oleellisiin teemoihin. Teemat olivat osallisuus, yhteisöllisyys, työllisyys, integraatio, kotoutuminen, lähiötoiminta ja auttamistyö. Teemojen käsittelyn yhteydessä aineistossa käytettiin myös haastatteluista saatuja sitaatteja. Sitattien tarkoituksena on antaa esimerkkejä haastateltavien keskusteluista sekä antaa tietoa siitä, mihin analyysi perustetaan. Litteroidusta aineistosta valittiin ne sitaatit, joilla on merkitystä tutkimuksen kantavien teemojen kannalta ja jotka mahdollisesti selkiyttävät tutkittavien ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä. Sitattien perään myös merkittiin, mistä haastattelusta sitaatit olivat. Jos

sitaatti oli ryhmähaastattelusta, niin sitaatin perään merkittiin (RH), jos taas sitaatti oli jommastakummasta yksilöhaastattelusta, sitaatin perään merkittiin joko (YH 1) tai (YH 2).

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Hankkeen vaikutus työllisyyteen

Haastatelluista Naapuriäideistä neljä koki, että hankkeella on ollut edistävää vaikutusta heidän työllistymiseensä. Hankkeen koettiin tuottavan työkentällä verkostoja, jotka auttavat esim. työn hakemisessa. Hankkeen koettiin myös edistäneen suomen kielen taitoa, jonka koettiin olevan yhteydessä työnsaantiin. Naapuriäidit-hanke on myös itsessään Naapuriäitien työllistäjä. Kaksi haastatelluista Naapuriäideistä oli työskennellyt hankkeessa.

RH: ”Minulla se vaikutti suoraan, että sain sen osa-aikaisen työn. Lisäksi kun suomen kielen taito paranee nyt, niin sitten on paljon enemmän mahdollisuuksia saada työpaikka.”

RH: ”Kyllä, se on ollut minulle tärkeä verkostokumppani Naapuriäiti-toiminta. Ja olen jopa tulevaisuudessa keskustellut työllistymismahdollisuuksista. Nimenomaan verkostomahdollisuudet.”

YH1: ”Minä olin mukana mahdollisimman monissa tapaamisissa, koska halusin kehittää suomea kieltä, että sitten on helpompi saada töitä. Nyt minä sain työpaikan ja en voi enää osallistua saman verran, vaikka haluan. Kyllä, minua harmittaa, että poistan NÄ (Naapuriäiti) toiminnasta, mutta samalla olen onnellinen, että pääsen töihin NÄ-toiminnan avulla.”

Työnhaku koettiin maahanmuuttajana hankalaksi. Yksi Naapuriäideistä koki työnhaun olevan vaikeampaa maahanmuuttajana kuin kantasuomalaisena. Naapuriäiti koki pääsevänsä samoihin palveluihin kuin suomalaiset, mutta hän myös ajatteli, että työnsaanti on vaikeampaa maahanmuuttajalle kuin kantasuomalaiselle. Naapuriäiti myös koki, että kantasuomalaisena työpaikan saaminen olisi helpompaa kuin maahanmuuttajana.

RH: ”Kyllä siis ainoa asia jossa olen huomannut, että on todella vaikea siis saada töitä ilman verkostoja, on todella vaikea, jos minä ulkomaalaisena lähetän työhakemus. Siis olen lähettänyt niin monta hakemusta ja siis todella harvoin tulee ees kiitos öö viesti. Siis siinä olen kyllä huomannut paljon eroja. Ja luulisin että

jos olisin suomalainen kantasuomalainen, vaikka minulla on suomen kansalaisuus niin nimi aina paljastaa, jos lähetän työhakemuksen ja siinä on kyllä iso ero, mutta muuten kyllä kansalaisena ei. Siis pääsen mihin tasan palveluun mihin suomalaisetkin pääsevät, mutta työnsaanti on vaikeampi maahanmuuttajille. Tai ainakin minä olen kokenut näin.”

RH: ”Joo mä oon sellainen fiilis että öö ehkä jos on joku kantasuomalainen ja he hänellä ei oo mitään verkostoa sitten se onkin todella vaikea saada työpaikka. olen keskustellut yhden miehen kanssa, öö, hän on nyt [työpaikka] töissä ja hän sanoi, että hän lähettikin todella paljon hakemuksia ja hän yritti saada työpaikka, mutta ei se onnistu. Mutta sitten oli joku tuttu ja hän suositteli ja sitten hän sai sen paikan eli se verkostointisääntö toimii kaikilla.”

RH: ”Verkostot ovat todella tärkeitä työnsaantiin.”

Verkostot koettiin työnhaussa ja työpaikan saamisessa tärkeäksi asiaksi. Vaikka työpaikan saamisen koettiin olevan maahanmuuttajana vaikeaa, niin toisaalta myös ajateltiin, että työnhaku ja työpaikan saaminen ovat vaikeita asioita myös kantasuomalaisille. Verkostot koettiin tärkeäksi asiaksi työllistymisessä niin maahanmuuttajien kuin myös kantasuomalaisten kohdalla.

5.2 Yhteisöllisyys Naapuriäitien kokemana

Yhteisöllisyyden määritelmää avattiin Naapuriäideille tutkimuksen yhteydessä. Yhteisöllisyyttä lähestyttiin osallisuuden, luottamuksen ja sitoutumisen näkökulmasta. Yhteisöllisyyttä kuvattiin myös sillä, että kokevatko haastatellut Naapuriäitien -yhteisön olevan paikka, johon he haluavat palata ja jossa he haluavat vaikuttaa vai onko vaikutus täysin päinvastainen.

Kysyessäni Naapuriäitien yhteisöllisyydestä haastateltavilta, kertoi kolme haastateltavista yhteisöllisyyden toteutuvan omalla kohdallaan. Yksi Naapuriäideistä koki, että hanke tarjoaa paljon mahdollisuuksia yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Tähän vaikuttavat säännölliset, sovitut tapaamiset, jolloin juodaan kupponen kahvia ja aloitetaan tilaisuus kuulumisien vaihtamisella. Tällaisia tapaamisia ovat esimerkiksi Naapuriäitien teemaillat Lappeenrannan keskustassa Me-talolla sekä Sammonlahdessa avoimen päiväkodin tiloissa.

RH: ”Joo, juuri kun tulin tänne minä mietin vähän haastattelukysymyksiä ja ajattelin, että mikä olisi paras.. Öö.. Anti jonka olen saanut Naapuriäiti-hankkeessa ja minulle tuli heti ensimmäisenä mieleen, että se yhteisöllisyys. Että se tuntui niin hyvältä, että kuulumme samaan yhteisöön ja tulemme tänne. Olemme niin kuin vähän isompi oma perhe. Me kaikki halataan ja se on niin hieno tunne. Se on paras anti, mitä olen saanut Naapuriäiti-aikana.”

YH1: ”Kyllä, minusta meillä on oma yhteisö ja yhteisöllisyys. Vaikka emme kaikki osallistu toimintaan säännöllisesti, mutta olemme yhteydessä ja välitämme toisiaan. Mielestäni, NÄ:n yhteisö on hyvin ominainen, koska yksi NÄ:n toimintatarkoitusta on auttaa naisia löydä oma polku, ja kun se polku on löydetty - ei ole enää aikaa osallistua niin aktiivisesti, kuin ennen. Osan sanoa, että koulutettu NÄ välillä on luottavat suhteet.”

Yksi haastatelluista Naapuriäideistä taas ei kokenut yhteisöllisyyttä tärkeimpänä tekijänä itselleen. Itsenäisenä ihmisenä hän kokee, että on vaikea olla osa jotakin. Kuitenkin, kun hän pääsee paikalle Naapuriäitien tapaamisiin, hän kokee, että yhdessä ollessa on mukava ja tukeva ilmapiiri. Hän myös koki yhteisöllisyyden tärkeäksi tekijäksi, vaikka se ei ole ensisijainen asia hänelle itselleen.

RH: ”En voi sanoa, että minulle se [yhteisöllisyys] on tärkein asia. Koska olen itse itsenäinen henkilö ja minulla on aina hankala olla niin kuin osa, jostain osa, mutta tietenkin on tärkeää, että kun pääsen paikalle, kun me kaikki olemme yhdessä, niin on mukava ja tukeva tunnelma.”

Naapuriäitien kanssa keskusteltiin myös siitä, tarjoaako hanke mahdollisuuksia yhteisöllisyydelle ja sen ylläpitämiselle. Yksi haastatelluista Naapuriäideistä kertoi, että hänen mielestään yhteisöllisyyden ylläpitämiselle tarjotaan paljon mahdollisuuksia. Yhteisöllisyyttä ylläpidetään hänen mielestään säännöllisillä tapaamisilla ja kuulumisten vaihtamisella. Hän myös koki, että nämä tekijät ovat yhteisöllisyyden rakennusaineita.

RH: ”Minusta tulee paljon mahdollisuuksia, koska me tavataan säännöllisesti ja juodaan kuppi kahvia yhdessä ja aina aloitetaan kuulumisista. ”No mitä olette tehneet viime aikoina”. Se kuuluu siihen yhteisöllisyyden rakentamiseen.”

Toisaalta Naapuriäidit kokivat, että tilaisuuksia yhteisöllisyyden ylläpitämiselle on tarjolla jopa liikaa. Yhteisöllisyyden ylläpitämisen katsotaan vievän paljon aikaa ja toisinaan olisi mukava vain mennä ja tehdä jotain yhdessä sen sijaan,

että kokoonnutaan porukalla esimerkiksi Lappeenrannan Me-talolla. Yksi haastatelluista Naapuriäideistä myös koki, että yhteisöllisyyden ylläpitämisen tulisi tulla Naapuriäideistä itsestään – ei hankkeen kautta esim. hankekoordinaattorilta.

RH: ”Minusta se [yhteinen tekeminen] riippuu ihmisistä ja sen pitää tulla Naapuriäideistä. Jos joku haluaa mennä [tekemään jotain yhdessä] sitten hän voi aina kirjoittaa meidän Facebook-ryhmään. Okei, minä haluan lähteä elokuvateatteriin, mut ei oo ketään, ei ketään halua mennä mukaan, onko joku, haluaa lähteä minun kanssa? Ja se tapahtuu joskus. Meillä on sellainen, sellainen juttu, että [Naapuriäidin nimi] joskus kirjoittaa haluaako joku lähteä lenkille mukaan tai jotain sellaista. Ei tarvitse minun mielestä, että hankkeen koordinaattori järjestää. Ei tarvitse tehdä niin.”

RH: ”Meillä oli myös esim. luontoretkeä yhdessä ja minustakin tuntuu joskus, että vaatii aika paljon omaa vapaa-aikaa. Minulla on ollut paljon aikaa, kun olen ollut osa-aikatyössä ja välillä olen ollut työttömänä ja minulla oli aikaa, mutta jos olisin ollut koko-aikatyössä en varmasti pystyisi osallistumaan niin aktiivisesti melkein kaikissa tapahtumissa.”

Naapuriäideiltä kysyttiin myös, kuinka he näkevät elämänsä muuttuneen Naapuriäitien myötä. Yksi haastatelluista Naapuriäideistä nosti tässä yhteydessä esille yhteisöllisyyden. Hän kertoi, että yksi muutoksista on ollut se, että nyt hän tuntee kuuluvansa yhteisöön. Hän kokee Naapuriäidit isona perheenä, johon on aina hienoa palata.

RH: ”Joo kyl.. öö. Niin kuin sanoin aikaisemminkin minusta tuntuu, että nyt minä kuulun tähän yhteisöllisyyteen. Se on iso ero, että olemme niin kuin isompi perhe täällä ja siis todella hieno tunne tulla aina tänne.”

5.3 Jääminen omien maanmiesten verkostoon

Vaikka yhteisöllisyydellä voidaan katsoa olevan monia hyviä puolia, kuten se, että se ehkäisee syrjäytymistä ja yksinäisyyttä, voi se myös aiheuttaa sen, että maahanmuuttaja jää omien maanmiestensä verkostoon. Omien maanmiesten verkostoon jääminen voi johtaa siihen, että maahanmuuttaja ei integroidu tai kotoudu suomalaiseen yhteiskuntaan. (Happonen 2005, 13.) Tämä teema oli nähtävissä myös Naapuriäitien ryhmähaastattelussa.

RH: ”Joo siis niin kuin [Naapuriäiti] sanoi, osasi kertoa tosi hyvin se integroituminen on todella hyvä.. Integroida suomalaiset ja maahanmuuttajat samaan porukkaan ja samaan toimintaan ja varmasti tukee paremmin kotoutumista. Osallisuuden kannalta minä luulen, että täällä tehdään paljon ja ideoidaan ja aina kysytään että öö voitte sitten voisitte järjestää tai mitä palveluja puuttuu, mutta kotoutumisen kannalta kyllä se suomalaisuus maahanmuuttaja juttu toimintaan kuuluminen on tärkeää.”

RH: ”Tuntuu, että täällä enemmän puhutaan tästä Naapuriäiti ja Me-talo enemmän muun maalaisia kuin suomalaisia osallistuis.. Että olisi hyvä jos jokin keino keksittäis yhdessä ei ketkä on töissä tai Naapuriäiti ite vois ite miettiä, suunnitella miten suomalaisista tulis [toimintaan]...”

RH: ”Ja todella värikäs esimerkki on se luistelutapahtuma, kun se on vaan maahanmuuttajille. Ja kun mie oon ohjaaja, myöskin maahanmuuttaja [naurua] olen valmis olla ohjaaja ja mie tykkään, mutta jos myö puhutaan kotoutumisenprosessista ei se ole paras mahdollinen vaihtoehto ehkä.. [tauko] Ja on paljon sellaisia juttuja.. Ja sitten mie olen paikalla, ja [ohjaajan nimi, joka on myös maahanmuuttaja] [naurua] ja paljon pakolaisia. Ja sitten suomalaiset työntekijät ovat kotona lauantaina. Sitten ei oo mitään kotoutumista.”

Naapuriäidit kokivat, että vaikka Naapuriäitien välillä vallitsee syvä yhteisöllisyys, niin integraatio ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan kärsivät, kun Naapuriäiteinä on ainoastaan maahanmuuttajanaisia. He myös kokivat, että Lappeenrannan Me-talo nähdään maahanmuuttajien paikkana, johon suomalaiset eivät osaa tulla. Tämä on Naapuriäitien mielestä harmillista, sillä Naapuriäidit kohtaavat useimmiten Me-talolla, jolloin he kohtaavat ainoastaan maahanmuuttajia eivätkä kantasuomalaisia. Jääminen omien maanmiesten verkostoon Naapuriäitinä, voi olla haitaksi myös Naapuriäidin omalle osallisuudelle. Naapuriäiti integroituu vahvasti osaksi Naapuriäitiyttä ja maahanmuuttajuutta, joka voi olla esteenä hänen osallisuudelleen yhteiskunnassa. Tähän Naapuriäidit ehdottivat ratkaisuksi parempaa alkukartoitusta hankkeessa.

RH: ”Minusta parasta olisi jos, kun on uusi maahanmuuttaja ja sitten kysyy neuvoa mistä meiltä esimerkiksi sitten voisimme neuvoa, että kysyä häneltä millaiset harrastukset hänellä on, mihin hän haluaisi mennä töihin ja mitä häntä kiinnostaa. Ja sitten yrittää löytää paikka, harrastuspaikka tai työpaikka tai joku paikka missä on paljon kantasuomalaisia ja vain lähettää hänet suoraan ympäristöön ja vain selittää öö ole rohkea tule rohkeasti ja ole ei se haittaa, että ei sie puhu sujuvasti suomea ei se haittaa että olet maahanmuuttaja.”

RH: ”Joo ja sitten, kun monessa maassa ne on tottunu, että äiti -perheen äiti kotona hoitaa perhettä, hoitaa kotii ja lapsii, ne tulee sitten Suomeen, niin niitten on niin vaikee päästä ulos, tosi vaikee. Koska ne on niiku tottunu olemaan kotona. Kysytään, mitä kiinnostaa, mitä on semmosta, että tykkää ja sen kun kautta vedetään, keksitään jotain mitä tehdään tälle.. Jotkut tykkää käsitöistä, jotkut urheilusta, jotkut sitte.. Se keksitään jotain siinä ja suunnitellaan. Tai on täällä Me-talossa kaikenlaista toimintaa, kerhoja. Pitäis alussa haastatella ja kysellä niitä, mitä niiku kiinnostaa.”

Naapuriäitien mielestä olisi selvitettävä, mihin tuleva Naapuriäiti pyrkii ja mitä hän haluaisi tehdä. Näin hänet voitaisiin ohjata esim. harrastuksiin, joissa hän kohtaa muita ihmisiä – mieluiten kantasuomalaisia. Naapuriäidit kokivat, että integroitumisen ja kotoutumisen kannalta on tärkeää, että maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset harrastavat yhdessä. Yhteisten harrastusten ja aktiviteettien koettiin olevan paras mahdollinen integroitumisen ja kotoutumisen paikka uudelle maahanmuuttajalle.

5.4 Lähiötoiminta aktiivisuuden edistäjänä

Jokainen haastateltu Naapuriäiti oli jollain tapaa ollut toteuttamassa lähiötoimintaa. Useimmiten he olivat olleet osallisena jonkin muun tahon järjestämissä toiminnassa. Omilla asuinalueillaan Naapuriäidit eivät olleet juurikaan toteuttaneet lähiötoimintaa. He olivat kuitenkin kiinnostuneita lähiöidensä tilasta, toiminnasta kerrostaloissa, kouluissa ja päiväkodeissa. Naapuriäidit olivat aktiivisesti osallistuneet Lappeenrannan seudun tapahtumiin ja toimintoihin. Naapuriäidit ovat myös itse järjestäneet esimerkiksi luistelu- sekä napa-tanssiryhmiä. Eräs Naapuriäiti kuvaili tuottamaansa lähiötoimintaa seuraavasti:

YH 1: ”Voi, paljon erilaista. Mm julistekilpailu osallisuudesta nuorille, englannin kielinen leikki ja laulu kerho lapsille, pikkujoulu vapaaehtoisille, leikkipäivä yhteistyökumppanissamme... Joku keskitty auttamistyöhön Naapuriäitinä, mutta lähiötoiminta oli minun tapaa olla Naapuriäiti. Se auttoi minua kovasti. Oli tärkeä tiedä, että vaikka minä en puhu suomea hyvin, minä voin osallistua ja toteuttaa erilaisia juttuja. Ja minä sain harjoitella miten lähestyä ihmisiä suomessa oikealla tavalla (kyllä, [kotimaassani] tehdän asioita vähän eri tavalla).”

Haastattelussa keskusteltiin siitä, onko Naapuriäiti lähiötoimintansa kautta vaikuttanut oman asuinalueensa toimintaan tai osallistunut siihen aktiivisesti.

Yksi haastatelluista Naapuriäideistä kertoi, että on ollut kiinnostunut koulukiusaamisesta sekä harjoittelijoiden kiusaamisesta harjoittelupaikoilla. Toinen Naapuriäiti kertoi myös osallistuvansa aktiivisesti siihen, mitä omassa kerrostalossa ja lapsen hoitopaikassa tapahtuu. Hän ei kuitenkaan kokenut sitä hankkeen vaikutukseksi tai lähiötoiminnaksi, vaan omaksi halukkuudeksi selvittää asioita. Yksi haastatelluista Naapuriäideistä sanoi, että ei ole huomannut tällaista vaikutusta.

RH: ”No kyllä siitä koulukiusaamisesta ja sit ku näitä koulun työharjoittelupaikan kiusaaminen ja minä niin kuin Naapuriäitinä osallistuin, ku tuli Helsingistä lasten ja nuorten valtuutettu ja täällä niinku kaupungintalolla. Ja Naapuriäitinä siellä esitin kysymyksiä ja pyysin selvitystä. Kyllä ne nyt selvittää parhaimmillaan sitten että kuka siihen puuttuu. Eli.. Se.. [hiljaisuus] Toivottavasti selviää sitten.”

RH: ”Mie voisin sanoo että öö.. Mie osallistun aktiivisesti mitä tapahtuu kerrostalossa, koska on paljon kysymyksiä ja.. Jos joku muu joku asia tulee esiin päiväkodissa jossa minun lapsi on.. Myökin osallistun.. Mut ei se ole ehkä hankkeen vaikutus vaikka se on minun oman persoonan vaikutus.. Että mie osallistun tähän.”

Lähiötoiminta nähtiin omaa aktiivisuutta edistävänä toimintana. Lähiötoiminnan kautta on myös löydetty verkostoja sekä uusia ajatuksia ja ideoita, jotka ovat ajaneet pohtimaan, miten asioita saisi muutettua paremmaksi omassa lähiössä.

RH: ”Mie voisin arvioida, että oma aktiivisuus on lisääntynyt.”

RH: ”Joo ja sitten se joo mikä tää on aktiivisuus.. On löytänyt lisää verkostoja ja sitten sitä kautta toisii ajatuksia ja ideoita et mikä öö paremmaks muuttuis.”

5.5 Auttamistyö

Ryhmähaastattelun kolmesta Naapuriäidistä auttamistyötä oli tehnyt kaksi. Myös yksilöhaastatteluiden molemmat Naapuriäidit olivat tehneet auttamistyötä. Auttamistyö ei ollut yhdenkään Naapuriäidin kohdalla säännöllisesti toistuvaa. Auttamiskertoja oli kuitenkin saattanut kertyä useampia. Auttamistyö oli useimmiten ollut toisten ihmisten ohjaamista palveluihin.

YH 2: ”Tutustuin bussissa venäläiseen naiseen, joka oli muuttanut toiselta paikkakunnalta Lappeenrantaan. Kaupunki oli hänelle vieras, joten päätin opastaa hänet pysäkiltä kotiin, koska olimme matkalla samaan suuntaan. Silloin ymmärsin, että tällaista työtä Naapuriäiti tekee.”

RH: ”Joo minä kyllä oon tehnyt [auttamistyötä] monia kertoja.. Eri-laisia ihmisiä, eri tilanteissa. Varsinkin niin ku just tää kotoutumisen alaisena alle kolme vuotta olleita.. Niitä ja..”

RH: ”Minäkin olen siis muutama kerta ei minulla ole ollut niin paljon tilaisuuks.[tauko] tai mahdollisuuksia, mutta muistan että ker-ran olen tavannut joku maahanmuuttajanainen jolla oli jotain krii-siä. Minä ohjasin hänet soittamaan tai ottaa yhteyttä öö kriisikes-kukseen. Ja tuo toinen kerta oli joku siis mm. opiskelija joka on asunut vähän suomessa ja hän sanoi, että hän haluaisi osallistua suomen kielen kurssille, mutta ei oo mahdollista koska pitää mak-saa ja minä ohjasin hänet öö siis luetaan yhdessä -kurssille.”

YH 1: ”Auttamistöitä olin tehnyt vähän. Olin yhteydessä naisten kanssa, ketkä muuttivat Suomeen muutama kuukautta sitten, tai alle vuotta sitten. En tehnyt mitään kummempaa, vain olin rohkea kutsua ihmisiä kahville/kävelylle/lenkille/leikkipuistoon.... Tällä ta-valla sain paljon ystäviä (itselleni ja lapsilleni). Koska minä en ole (ollut) ainoa, kuka istu kotona yksinäinen.”

Auttamistyötä lähestyttiin haastattelussa ensin siitä näkökulmasta, onko auttamistyö vahvistanut Naapuriäitien omaa osaamistaan. Kaksi Naapuriäitiä koki, että auttamistyö ei ole vahvistanut heidän omaa osaamistaan. He kuitenkin kokivat, että auttamistyöstä tulee heille itselleen hyvä olo. Yksi Naapuriäiti myös koki, että viranomaiset eivät osaa hyödyntää Naapuriäitien resursseja auttamisessa, kun taas toinen kertoi saavansa eri viranomaisilta yhteydenotto-pyyntöjä koskien avun tarpeessa olevia maahanmuuttajanaisia. Tältä kannalta katsottuna auttamistyö voidaan nähdä myös osallisuuden edistäjänä, joka on johtanut Naapuriäidin omasta auttamistyöstä muuhun työhön.

RH: ”No en voi sanoa, että on vahvistanut omaa osaamista, mutta ihan siis ihan hyvä fiilis tulee, kun pystyt auttamaan ja..”

RH: ”Tietää että toiselle [auttaminen] on helpotus, että hyvä fiilis tulee itellekki.”

Naapuriäitien auttamistyö ei ole aina ainoastaan palvelujärjestelmissä asioi-mista yhdessä maahanmuuttajan kanssa, vaan auttamistyö voi olla arkipäi-vässä tapahtuvaa toisten auttamista. Voidaan sanoa, että naapuriäidille on

ikään kuin kehittynyt vaisto, jonka avulla hän tunnistaa valtajoukosta ihmisen, joka tarvitsee hänen apuaan tai tukeaan. Auttamistyö ei ole siis aina laadultaan palvelujärjestelmissä auttamista, vaan se voi olla läsnä olemista, auttamista arjessa ja toisen ihmisen kuuntelemista.

YH 2: ”Ihmiset eivät aina tarvitse apua. On vain tärkeää, että lähellä on ihminen, joka auttaa ja kuuntelee.”

Yksi Naapuriäideistä koki, että ei ole voinut tehdä auttamistyötä, koska autettavia ei ole sattunut omalle kohdalle. Hän kertoi myös, että ei ole pitkään aikaan tutustunut uusiin, avun tarpeessa oleviin maahanmuuttajanaisiin. Hän ajattelee, että auttamistyön tulee olla sellaista työtä, jossa autetaan uusia, maahan muuttaneita naisia. Hän kuitenkin kertoi, että pyrkii arkipäiväisessä elämässään kannustamaan naisia suomen kielen käyttöön, suomalaiseen elämään, koulutukseen ja työnhakuun.

RH: ”No miulla ei oo ollu sellasta puhdasta auttamistyötä. Kuitenkin vain kannustan aina naisia käyttämään suomen kieltä paljon ja osallistua elämään, koulutukseen tai yrittää saada työpaikka.. No mutta.. Ei ollut puhdas auttamistyö. Että on joku uusi maahanmuuttajanainen ja sitä pitää kertoa..”

Ryhmähaastattelun Naapuriäidit kokivat, että Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -koulutus antaa hyvät perusvalmiudet auttamistyöhön. Keskustelussa nousi esille, että koulutus antoi sellaisia tietoja, joita ei itse ollut osannut aiemmin ajatella. Keskustelussa nousi kuitenkin esille myös tarve lisätiedolle.

RH: ”Kyllä. Varsinkin, kun oli koulutus alussa ja siis opetettiin minusta tuntuu, että ihan oikealla tavalla meitä opetettiin ja sellaisia asioita, jotka ei aikaisemmin edes ajatellut että millä tavalla pitäisi auttaa.”

RH: ”Kyllä, just koulutus on antanut kyllä ja sit tietysti tää niiku [hankeen aluekoordinaattori] ja [Me-talon työntekijät].. Ne on niiku tuennu myös tietoa ja kaikkea muuta. Mutta ehkä joskus resurssi tulee vastaan sitten.. Ei riitä.”

RH: ”Mie haluisin saada lisää tietoja.. Miulle se näyttää vähän perustasolta eli sen koulutuksen aikana ole antanut ihan perusjutut.. On hyvä tietää niitä.. Mutta mie itte haluisin tietää enemmän..”

Yksi haastatelluista Naapuriäideistä toivoi, että koulutus antaisi enemmän tietoa esimerkiksi psykologin työstä ja sosiaalityöstä. Tietoa voisi saada esimerkiksi lisäkoulutuksista tai seminaareista, johon Naapuriäiti osallistuisi mielellään. Naapuriäitien teemailtojen asiantuntijoiden vierailut on koettu hyödylliseksi Naapuriäitinä toimimisen ja auttamistyön kannalta. Lisäkoulutus voisi parhaimmillaan lisätä Naapuriäitien omaa aktiivisuutta auttamistyössä sekä lisätä itsevarmuutta toimia toisten maahanmuuttajanaisten kanssa.

5.6 Osallisuuden edistyminen

Tutkimuksen kantavat teemat osallisuus ja yhteisöllisyys pyrittiin selittämään tutkimukseen osallistuneille Naapuriäideille mahdollisimman selkeästi. Osallisuutta kuvattiin mahdollisuutena osallistua erilaisiin Etelä-Karjalan alueen tapahtumiin, aktiivisena kansalaisuutena sekä yhteiskunnan toiminnassa mukana olemisena. Osallisuus kuvattiin myös osallistumisena Naapuriäiti-toimintaan, teemailtoihin ja muihin tapahtumiin, jossa Naapuriäideillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallisuuteen liitettiin myös käsitteet kotoutuminen ja integraatio.

Yksikään haastatelluista Naapuriäideistä ei kokenut olevansa tutkimuksen teko hetkellä suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolella. Kaksi haastateltua Naapuriäitiä kuitenkin koki, että heidän kohdallaan hankkeella ei ole ollut merkitystä kotoutumiseen tai integraatioon. Tämä johtui siitä, että he olivat asuneet Suomessa jo yli 20 vuotta ja näin ollen kotoutuminen ja integraatio ovat tapahtuneet hankkeen ulkopuolella. Yksi Naapuriäideistä koki, että hankkeella on ollut suuri vaikutus hänen omaan kotoutumiseensa ja integraatioonsa. Hänen kohdallaan kotoutuminen ja integraatio tarkoittivat suomalaisten tapojen ja perinteiden omaksumista, riittävää rohkeutta ja itsevarmuutta osallistua erilaisiin tilanteisiin.

RH: "Kyllä, ehdottomasti. Nyt osan sanoa, että kuulun hyvin yhteiskuntaan, tunnistan parempi paikallisia tapoja ja perinnet ja olen riittävästi rohkea olla liikkeellä erilaisissa tilanteissa."

Naapuriäitien haastatteluissa toistui useasti sanat: aktiivisuus, osallisuus, työ, kielitaito ja mahdollisuus. Mielestäni nämä olivat jo itsesään osallisuuteen lii-

tettäviä sanoja. Osallistuminen edellyttää aktiivisuutta. Aktiivisuus ja osallistuminen riittävää kielitaitoa. Lopuksi tarvitaan joku taho tai tässä tapauksessa hanke, joka mahdollistaa ja edistää aktiivisuutta, osallisuutta ja kielitaitoa. Kielitaito olikin tärkeässä roolissa, kun pohdittiin syitä siihen, miksi naiset päättivät kouluttautua Naapuriäideiksi. Esille nousi myös halu auttaa, luoda verkostoja, halu auttaa muita maahanmuuttajia kotoutumaan sekä kiinnostus vapaaehtoistoimintaan.

RH: ”Miulle tärkein motivaatio oli, että on mahdollisuus parantaa Suomen kieltä. Ja sitten, kun tutustuin hankkeeseen, sitten tajusin, että on niin paljon muita mahdollisuuksia. Ja sitten lähden osallistumaan aktiiviseksi.”

RH: ”Sekä että halusin luoda verkostoja ja suoda uusia ystäviä. Ja sit tää auttamistyö se kiinnosti enemmän, tukeminen ja auttaminen ja kotoutumaan.”

RH: ”Minä olin todella kiinnostunut maahanmuuttajien vapaaehtoistoiminnasta. Se oli se pääajatus että olin kiinnostunut vapaaehtoistyötoiminnasta.”

Yksi haastatelluista Naapuriäideistä oli asunut ennen Lappeenrantaan muuttoa toisessa Suomen kaupungissa muutaman vuoden ajan. Ensimmäisellä kotipaikkakunnallaan hänellä oli laaja, kansainvälisistä opiskelijoista koostuva verkosto. Hän oli aktiivinen omassa sosiaalisessa ympäristössään. Lappeenrantaan muuttaminen kuitenkin muutti tilannetta, sillä verkosto ympärillä muuttui. Naapuriäidin oli löydettävä paikka, jossa opiskella suomen kieltä. Tämä oli kuitenkin aluksi haastavaa, sillä hän oli aiemmin kommunikoinut ainoastaan englannin kielellä. Naapuriäitien kautta hän löysi paikan, jossa olla aktiivinen ja toteuttaa projekteja turvallisessa ympäristössä.

YH 1: ”Oli vaikea pakottaa itse lähteä kotoa ja etsiä ihmisiä kellenelle voin puhua. Etsin netissä joku keskustelu-ryhmä (kävin myöskin kielikahvilaan, se ei ollut riitä) tai jotain sellaista maahanmuuttajille ja löysin Naapuriäidejä. Oli helppo liity mukaan, tapamisissa oli aina lämmin ja mukava tunnelma ja oli helppo seurata keskustelua. Kuin sain puhua turvallisessa tilanteessa, samalla sain rohkeutta puhua enemmän arkipäivässä muuille ihmisille. Sitten osallistuin NÄ toimintaan aktiivisempi ja toteuttin paljon eri projekteja. Minä löysin turvallisen paikan, mihiin kuului mielelläni ja se oli tärkeä minulle.”

Haastatellut Naapuriäidit kokivat, että Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hanke on avannut uusia mahdollisuuksia osallistua. Keskustelussa nousi esille, että hankkeen paras anti on ollut se, kun Naapuriäidit ovat voineet täydentää tai järjestää Lappeenrannasta puuttuvia palveluita. Esimerkkinä keskustelussa mainittiin Naapuriäidin järjestämä englannin kielinen leikkikoulu lapsille sekä luistelukoulu. Osallisuuden mahdollisuuteen vaikuttaa myös se, että Lappeenrannan Me-talo koetaan vapaana tilana, jossa Naapuriäidit voivat järjestää puuttuvia palveluita. Naapuriäidit kokevat, että usein hyvä idea jää ainoastaan ideaksi, koska Naapuriäidillä ei ole tilaa tai paikkaa, jossa toteuttaa suunnitelmiaan. Hankkeen takana seisominen koetaan myös Naapuriäitien kannalta hyvänä asiana. Hankkeen voidaan katsoa edistävän Naapuriäitien osallisuutta tarjoamalla tilan ja tuen, jonka taustalla Naapuriäidin on luontevaa ja turvallista toimia.

RH: "Ja siis mitä on vielä todella hienoa, että Naapuriäiti toiminnan kautta on myös mahdollista täydentää puuttuvat tai tarvittavat palvelut -- Siis sellaisia tarvittavia palveluita, ovat täydentäneet vapaaehtoistoiminnan avulla. Se on minusta todella hieno asia. Ja vielä on hyvä, koska meille annettiin mahdollisuus, öö vaikuttaa ja täällä [Me-talolla] on vapaa tila ja siis tila käytössä että on mahdollisuus vaikuttaa ja järjestää. Vaikka jollakin olisi hyvä idea ja mutta jos ei oo tilaa missä voi järjestää sekin olisi hankalaa mutta täällä on kaikki tarvittavat mahdollisuudet."

RH: "Ja toinen positiivinen juttu on, että kun et ole enää yksinäinen yksityinen henkilö on hanke takana. On paljon helpompi järjestää jotain, koska hankkeessa on jo verkosto ja se on on... Jos mie tulisin esim. hankkeeseen yksin, niin olisi vaikeampi järjestää."

Naapuriäidit myös kokivat, että hanke edistää osallisuutta, mutta toisinaan jopa liiaksi. Uusia tapahtumia ilmaantuu jopa viikoittain ja Naapuriäitejä houkuttellaan useisiin erilaisiin tapahtumiin. Ongelmalliseksi asia koettiin sen vuoksi, että aina puhutaan paljon, mitä voisi tehdä, mutta loppujen lopuksi ei kuitenkaan tehdä mitään. Tällöin liiallinen tarjonta voi vaikuttaa osallisuuteen jopa negatiivisesti. Naapuriäidit myös kokivat tarvitsevansa työntekijöiltä apua joissakin asioissa. Naapuriäidit kokivat, että on olemassa asioita, joihin he eivät voi vaikuttaa ja joissa he tarvitsevat toisen ihmisen tukea toimiakseen.

RH: ”Joo kyllä se [hanke] edistää aika paljon osallisuutta, mutta välillä on ollut sellaisiakin tunteita että joskus.. Öö.. On yritetty järjestää liian paljon aktiviteetteja. Ja siis kun me.. Kun vastuu on jäänyt meidän hartialle -- ja siis välillä tuntuu että liian paljon vastuuta jaetaan meidän hartioille. Sellaisia asioita, joita emme oikeesti pysty vaikuttamaan.”

6 POHDINTA

6.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten Naapuriäidit -hanke on edistänyt Naapuriäitien osallisuutta. Osallisuuden edistystä tutkittiin Naapuriäitien näkökulmasta. Tutkimuksessa osallisuutta käytiin läpi esimerkiksi osallistumisen ja työllistymisen teemojen kautta. Tutkimusta voitiin pitää tärkeänä hankkeen kannalta, sillä tutkimus antaa hankkeelle ja sen työntekijöille tietoa siitä, kuinka Naapuriäidit osallisuuden kokevat ja millaisia kehittämissuhteita heillä on oman osallisuuden tukemiseen.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että Naapuriäidit -hanke on ollut edistävä tekijä Naapuriäitien osallisuudessa, mutta se näyttäytyy jokaiselle haastateltavalla eri valossa. Hankkeen kautta on niin työllistetty naapuriäitejä, kuin myös laajennettu heidän verkostojaan, joka on ollut yhteydessä työelämään ja töiden saamiseen. Tästä syystä hanke on jo itsessään merkittävä tekijä maahanmuuttajanaisten työllistymisessä, sillä he palkkaavat omaan toimintaansa naapuriäitejä. Toisille taas osallisuus näyttäytyy Naapuriäitien yhteisöllisyytenä, yhteisenä tekemisenä ja osallistumisena alueen tapahtumiin. Naapuriäidit-hankkeella oli myös ollut edistävää vaikutusta Naapuriäitien kotoutumiseen, integraatioon sekä suomen kielen oppimiseen.

Kun pohditaan sitä, miten hanke on edistänyt Naapuriäitien osallisuutta, voidaan nostaa esille useita seikkoja. Hanke on tarjonnut maahanmuuttajanaisille mahdollisuuksia työllistymiseen sekä suhteiden luomiseen. Hankkeen kautta tarjotaan paljon erilaisia tapahtumia, joihin Naapuriäidit voivat joko osallistua tai toimia tapahtumien järjestäjinä. Lappeenrannan Me-talolta tarjotaan tiloja Naapuriäitien omien tapahtumien järjestämiselle, kuten esimerkiksi lasten kielikerhoille. Osallisuuden taustalla vaikuttaa myös Naapuriäitien vahva yhteisöllisyys, jota ei välttämättä olisi ilman Naapuriäidit-hanketta. Yhteisöllisyys näyt-

täytyy innokkuutena osallistua erilaisiin tapahtumiin Naapuriäitinä sekä hankkeen tarjoamina mahdollisuuksina yhteiseen tekemiseen, kuten Naapuriäitien teemailtoihin.

Aiemmin tässä opinnäytetyössä luvussa 3.6 esille tuodun Tiilikaisen (2008) tutkimuksen tehtävänä oli valottaa maahanmuuton ja työelämän leikkauskohdtaa eli menestymistä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia ja näkemyksiä menestymisestä suomalaisessa työelämässä. Maahanmuuttajanaiset kokivat, että työllä on suuri merkitys kielen oppimisessa, kotoutumisessa ja verkostojen syntyemisessä. Suomalaisiin tutustuminen on vaikeaa työn ulkopuolella ja työ nähdään mielentilan tasoittajana ja elämässä kiinnipitäjänä. (Tiilikainen 2008, 79–81.) Samanlaista ilmiötä ei tullut esille omassa tutkimuksessani. Sen sijaan Naapuriäidit painottivat hankkeen vaikutusta verkostojen luomiseen, suomen kielen oppimiseen sekä kotoutumiseen. Suomalaisiin tutustuminen koettiin hankalaksi, kun toiminnassa on mukana lähestulkoon ainoastaan maahanmuuttajanaisia. Naapuriäidit kokivat, että kotoutumista voitaisiin tukea hankkeessa vielä paremmin esimerkiksi ottamalla kantasuomalaisia mukaan toimintaan.

Tutkimuksessa nousi vahvasti esille se, että Naapuriäidit jäävät melko vahvasti kiinni omaan kieli- ja kulttuuriryhmäänsä. Luvussa 3.4 esitellyn Merikosken (2016) opinnäytetyön teemat nousivat esille myös tässä tutkimuksessa. Merikosken (2016) tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä kävi ilmi, että maahanmuuttajanaiset ovat tiiviisti kiinni omassa kieli- ja kulttuuriryhmässään, joka edesauttaa yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä (Merikoski 2016, 56, 66). Omaan kieli- ja kulttuuriryhmään kiinnijääminen johtui Naapuriäitien mielestä siitä, että suurin osa esimerkiksi Me-talon kävijöistä oli maahanmuuttajataustaisia. Naapuriäidit kokivat, että Me-talo mielletään liian helposti maahanmuuttajien paikaksi, johon kantasuomalaiset eivät osaa tulla. Naapuriäidit toivoisivatkin, että hankkeen ja me-talon toiminnassa olisi mukana enemmän kantasuomalaisia, jolloin integrointi ja yhteiskuntaan kiinnipääseminen olisi maahanmuuttajalle helpompaa.

Tarkastelin aiemmin tämän opinnäytetyön luvussa 3.6 Forsanderin (1994) tutkimusta, jossa hän kyseenalaisesti sen, voiko maahanmuuttaja saavuttaa tasa-arvoisen aseman suomalaisiin verrattuna. Mikäli lähtökohdat ovat kovin

epäedulliset, voivatko maahanmuuttajat kilpailla koulutuksesta ja työpaikoista suomalaisten kanssa ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin? Huomionarvoista oli kuitenkin maahanmuuttajien halukkuus opiskella suomen kieltä. Työpaikan saamiseen vaikutti koulutus, etninen alkuperä sekä suomen kielen taito. Työllistyminen nähtiin tutkimuksessa keskeisenä keinona integroida maahanmuuttaja suomalaiseen yhteiskuntaan. (Salmela 2012, 21.) Myös tässä tutkimuksessa tuli selvästi esille Naapuriäitien halukkuus oppia suomen kieltä. Lähes jokaisen haastatellun Naapuriäidin tavoitteena oli oppia hankkeen kautta puhumaan paremmin suomen kieltä. Työllistyminen koettiin Suomessa haastavaksi ja työttömyyteen katsottiin vaikuttavan nykypäivän työtilanne, oma etninen tausta sekä verkostot. Työllistymistä ei nostettu keskustelussa esille integroivana tekijänä, mutta Naapuriäidit kuitenkin kokivat, että vuorovaikutus kantasuomalaisten kanssa on hyvin pientä.

Tässä tutkimuksessa haastatellut Naapuriäidit kokivat, että pääsevät vaikuttamaan ja osallistumaan erilaisiin toimintoihin sekä Naapuriäidit-hankkeen että Me-talon kautta. Koska näistä molemmat toimivat yhdistyksen eli Niceheartsin alaisuudessa, niin voidaan nähdä selkeä yhtymäkohta Griffithsin (2000) tutkimukseen, joka esiteltiin tässä opinnäytetyössä luvussa 3.8. David J. Griffithsin (1999) Lontoon somaliyhdistysten tutkimuksesta selvisi, että naiset ovat perustaneet monia etniskulttuurisia yhdistyksiä. Näissä yhdistyksissä naiset toimivat joko yhdessä miesten kanssa tai erikseen. Naiset kokivat, että yhdistyksen kautta he pääsevät vaikuttamaan paikallisten yhteisöjensä toimintaan. Tässä tutkimuksessa yhdistys tai hanke voidaan nähdä tärkeänä voimana maahanmuuttajanaisten osallisuuden ja aktiivisen osallistumisen taustalla.

Hanke on myös vaikuttanut positiivisesti maahanmuuttajien kokemaan yhteisöllisyyteen. Eräälle Naapuriäidille yhteisöllisyys näyttäytyi parhaana antina, jota hän on hankkeesta saanut. Tärkeää Naapuriäitien yhteisöllisyydessä oli se, että vaikka kaikki eivät aina pääse yhteisiin tapaamisiin, niin yhteisöllisyyttä ylläpidetään muiden kanavien kautta. Yhteisöllisyyden varjopuolena voi kuitenkin olla, että maahanmuuttajat jäävät helposti ainoastaan omien maanmiestensä verkostoon. Tämä taas on esteenä integraatiolle ja kotoutumiselle. Tästä syystä toimintaan olisi hyvä ottaa mukaan myös kantasuomalaisia. Naapuriäidit myös ehdottivat ratkaisuksi parempaa alkukartoitusta, jossa selvitet-

täisiin maahanmuuttajanaisen omat kiinnostuksen kohteet. Tällöin hänet voitaisiin ohjata harrastuksiin ja aktiviteetteihin, joissa hän pääsisi toimimaan yhdessä kantasuomalaisten kanssa.

Tarjontaa osallisuuden ylläpitämiseksi on hankkeessa tarjolla runsaasti. Naapuriäidit itse kokivat, että paljon puhutaan siitä, mitä pitäisi tehdä, mutta loppuksen lopuksi ei kuitenkaan tehdä mitään. Tarjonnan runsauden vuoksi Naapuriäidit kokivat, että eivät pysty osallistumaan tai vaikuttamaan kaikkeen, mitä heille tarjotaan. Toisaalta taas tarjonnan runsaus kertoo siitä, että tilaisuuksia osallisuuden toteutumiseksi löytyy ja Naapuriäidin on vain osattava valita ne, jotka kiinnostavat häntä. Vaatimukset voivat myös olla liian korkeita. Havaintojeni pohjalta huomasin, että Naapuriäideillä on matalampi kynnys osallistua ja vaikuttaa valmiiksi järjestetyissä tapahtumissa ja tilaisuuksissa, kuin järjestää kokonaan oma tapahtuma. Naapuriäitien aktiivisuus esimerkiksi teemailloissa on ollut kiitettävää. Jotta hanke voisi parhaimmalla mahdollisella tavalla tukea Naapuriäitien osallisuutta, on oleellista valita sellaisia tapahtumia tai aiheita, joihin Naapuriäideillä on halua ja innokkuutta osallistua.

Auttamistyöllä ja lähiötoiminnalla voitiin katsoa olevan paljon myönteisiä vaikutuksia Naapuriäitien omaan aktiivisuuteen. Etenkin lähiötoiminnassa Naapuriäidit olivat kiinnostuneita oman alueensa kehityksestä sekä hyvinvoinnista. Naapuriäidit ovat myös tuottaneet alueellaan runsaasti lähiötoimintaa, joka on jo merkki hankkeen kautta lisääntyneestä aktiivisuudesta. Lähiötoimintaa on ollut esim. leikkikerho lapsille, napatanssiryhmä, kauneuspäivä jne. Tällaista aktiivisuutta ei välttämättä olisi ollut ilman hanketta, sillä hanke on tarjonnut tilan näiden lähiötoimintojen järjestämiseen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että hanke tarjoaa Naapuriäideille useita tilaisuuksia osallistua ja edistää omaa osallisuuttaan. Osallisuutta tuetaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua Etelä-Karjalan alueen tapahtumiin ja aktiviteetteihin. Naapuriäitejä myös kannustetaan tuottamaan ja toteuttamaan omia tapahtumia. Naapuriäidit osallistuvat omien resurssiensa mukaisesti. Naapuriäidit myös osallistuvat sankoin joukoin Naapuriäitien teemailtoihin, joita järjestetään kaksi kertaa kuukaudessa: kerran kuukaudessa Lappeenrannan Mettalolla ja kerran kuukaudessa Sammonlahdessa, avoimen päiväkodin tiloissa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen tarkoituksensa on yleensä tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen luotettavuuden selvittämiseksi on tarkasteltava sitä, kuinka totuudenmukaista tietoa tutkimus on pystynyt tuottamaan. (Kylmä & Juvakka 2007, 127.) Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, mikä on ollut tutkimuksen kohde ja tarkoitus eli mitä ollaan tutkittu ja miksi. On myös hyvä miettiä, miksi tutkimus on ollut tärkeä. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös aineistonkeruu: millä menetelmällä se on tehty ja millä haastattelumuodoilla. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan myös haastateltujen henkilöiden määrä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 135–138.)

Tutkimuksen laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen tekemällä hyvä haastattelurunko aineistonkeruuseen. Tämä vaikuttaa myös itse haastattelun laadukkuuteen. Aineiston keruun laadukkuutta voidaan lisätä miettimällä ennalta, miten teemoja voidaan syventää ja pohtia lisäksi vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja. On tärkeää muistaa, että teemahaastattelu ei ole ainoastaan pääteemojen esittämistä. On myös hyvä muistaa, että ennalta ei voi varautua kaikkiin lisäkysymyksiin eikä varsinkaan niiden muotoiluun. Haastatteluvaiheen aikana on myös hyvä valvoa laatua: toimiiko tallennin varmasti ja onko mikrofoni kohdillaan? (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184.)

Tutkijan on tärkeää antaa tutkittavalle kattavasti tietoa tutkimuksesta. Tutkijan on hyvä kertoa tutkittavalle, mitä tutkimukseen lupautuminen tarkoittaa ja mitä seurauksia tutkimukseen osallistumisella voi olla tutkittavalle. Tutkimuksen kulku on myös hyvä käydä läpi tutkittavan kanssa, jotta hän saa kattavan käsityksen tutkimuksesta ja siitä, mihin hän on lupautunut tutkittavaksi. Tutkimustietojen käsittelyssä nousee esille kaksi keskeistä käsitettä: luottamus ja anonymiteetti. Tutkimuksen tuloksissa on tärkeää ylläpitää anonymiteettia ja julkaistava tulokset siten, että henkilöllisyyden paljastuminen on mahdollisimman vaikeaa. Tutkijan on kuitenkin aina otettava huomioon riski siitä, että esimerkiksi tutkittavan lähipiiri voi tunnistaa hänet tutkimuksesta. Tämä on yleistä etenkin tapaus- ja henkilöhistoriallisissa tutkimuksissa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Tutkimusprosessin eettiset näkökulmat voidaan tiivistetysti jakaa kolmeen luokkaan:

1. Tutkimusaiheen eettinen oikeutus eli miksi kyseisen ilmiön tutkiminen on perusteltua
2. Tutkimusmenetelmät eli saadaanko haluttu tieto valituilla aineistonkeruumenetelmillä
3. Tutkimusaineiston analysointi ja raportointi, jossa tutkittajan on analysointivaiheessa toimittava siten, että tutkittavien henkilöllisyys ei tule ilmi esimerkiksi litteroidussa haastattelussa

(Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin yksilö- sekä ryhmähaastattelumenetelmän avulla. Aineiston keräämisen menetelmä oli mielestäni sopiva ja laadukas sekä tuotti hyvin tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen aineistoa kerättiin kolmelta Naapuriäidiltä ryhmähaastattelussa ja kahdelta yksilöhaastattelussa. Haastateltujen määrä oli hyvä, sillä Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina -hankkeen aikana on koulutettu kaikkiaan 11 Naapuriäitiä. Ryhmä- ja yksilöhaastattelut takasivat myös sen, että haastateltavat vastasivat jokaiseen kysymykseen, jotka heille esitettiin. Kyselylomaketutkimuksella ei olisi saatu samanlaista tietoa, jota oltaisi voitu pitää yhtä luotettavana ja tärkeänä.

Naapuriäitien nostaessa esille aiheita, joita en osannut etukäteen miettiä, pyrin syventämään tietoa kysymällä lisäkysymyksiä. Tässä yhteydessä pyysin Naapuriäitejä kuvailemaan tai kertomaan aiheesta paremmin. Haastattelun aikana valvottiin äänitteen laadukkuutta. Valvonta tapahtui niin, että nauhurin eli älypuhelimien ympäriltä poistettiin kaikki häiriötekijät. Tarkistin myös tasaisin väliajoin, että nauhuri nauhoittaa edelleen.

Kyseisen ilmiön tutkiminen oli perusteltua, sillä tutkimuksella haluttiin tuottaa tietoa Naapuriäidit-hankkeen vaikutuksesta maahanmuuttajanaisten osallisuuteen. Siinä sivussa saatiin myös tietoa integraatiosta, kotoutumisesta, yhteisöllisyydestä sekä auttamistyön ja lähiötoiminnan vaikutuksesta. Tutkimus antoi myös Naapuriäideille tilaisuuden kertoa omia mietteitään hankkeesta, josta voi tulevaisuudessa olla hyötyä, kun pohditaan hankkeen jatkoa ja sen kehittämistä. Valitut aineistonkeruumenetelmät olivat myös tutkimukseen sopivat, sillä niillä saatiin sitä tietoa, mitä tutkimuksella haettiin ja haluttiin. Tutkimus oli myös yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä maahanmuuttajanaisia koskevaa tutkimusta on tehty maahanmuuttajamiehiin verrattuna vähän.

Tutkittavien henkilöiden henkilöllisyyttä ei tuotu esille litteroidussa aineistossa eikä tässä tutkimuksessa. Tällä tavoin pyrittiin varmistamaan hyvä tutkimusetiikka. Vaikka tutkimustulokset pyrittiin esittämään niin, että haastatellun henkilöllisyys on mahdollisimman vaikea tunnistaa, on kuitenkin aina mahdollisuus, että joku tunnistaa haastateltavan tästä tutkimuksesta. Tästä kerrottiin myös haastateltaville.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöni oli ensimmäinen laatuaan tutkimaan Naapuriäitien osallisuutta Naapuriäidit-hankkeessa Etelä-Karjalan alueella. Oma tutkimukseni painottui Etelä-Karjalassa Lappeenrantaan, sillä Imatran Naapuriäiti toiminta oli tutkimukseni toteuttamisvaiheessa vielä alkutekijöissään. Jatkotutkimusehdotukseksi voisi tästä näkökulmasta ajatella Imatran Naapuriäiti-toiminnan tutkimista. Tutkimuksessa Naapuriäitejä voisi lähestyä osallisuuden näkökulmasta tai siitä näkökulmasta, miten Imatran toiminta on lähtenyt liikkeelle ja miten Naapuriäidit ovat toiminnan Imatralla kokeneet.

Hanke jättää myös varaa muullekin, kuin osallisuuden tutkimiselle. Jatkotutkimuksena voisi tutkia tarkemmin esimerkiksi sitä, kuinka hanke vaikuttaa maahanmuuttajien kotoutumiseen tai integraatioon ja millä tavoin sitä voitaisiin hankkeen näkökulmasta edistää. Kotoutuminen ja integraatio nousivat Naapuriäitien haastatteluissa vahvasti esille, jolloin aiheen tutkiminen tästä näkökulmasta voisi antaa paljon uutta tietoa hankkeelle. Aihetta voisi myös pohtia siitä näkökulmasta, miten kantasuomalaiset saataisiin integroitua toimintaan mukaan, jotta maahanmuuttajien kotoutumista voitaisiin tukea parhaimmalla mahdollisella tavalla.

Jatkotutkimusehdotukseksi voisinkin ehdottaa myös auttamistyöhön tai lähiötoimintaan perustuvaa tutkimusta. Millaista lähiötoimintaa Naapuriäidit tuottavat? Miten se on edistänyt asuinalueen elinoloja? Tai millaiselle lähiötoiminnalle Naapuriäitien lähiöissä on tarvetta ja vastataanko tarpeisiin riittävän hyvin? Auttamistyötä voisi lähestyä esimerkiksi siitä näkökulmasta, onko alueen viranomaisille tieto ja ymmärrys Naapuriäiti-toiminnasta ja osaavatko he hyödyntää koulutettuja Naapuriäitejä toiminnassaan esim. tulkkausepuna.

Maahanmuuttajanaisten tutkimista voisi lähestyä myös laajemmassa perspektiivissä. Maahanmuuttajanaisia koskevaa tutkimusta on tehty vielä verrattain vähän, joka jättää tilaa monenlaiselle maahanmuuttajanaisia koskevalle tutkimukselle. Mielenkiintoista voisi olla esimerkiksi tutkia maahanmuuttajanaisten asemaa yhteiskunnassa, heidän työllistymismahdollisuuksiaan ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä heidän saamaansa tukea suomalaisessa yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Ahokas, L., Weide, M. & Wilhelmsson, N. 2011. Maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen julkishallinnossa ja puolueissa. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita (9/2011). PDF-dokumentti. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76307/maahanmuuttajien_aktivointi.pdf?sequence=1 [viitattu 14.10.2017].

Boyd, M. & Grieco, E. 2003. Women and migration: incorporating gender into international migration theory. Migration Information Source. Verkkolehti. Saatavissa: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?id=106> [viitattu 2.10.2017].

Eksote. 2016. Väestö kansalaisuuden ja kielen mukaan Etelä-Karjalassa, Lappeenrannassa ja Imatralla. Tilastoja vuosilta 1997–2016. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/tilastot/Documents/V%C3%A4est%C3%B6%20kansalaisuuden%20ja%20kielen%20mukaan%20Etel%C3%A4-Karjalassa%2c%20Lappeenrannassa%20ja%20Imatralla%2031.12.2016%2c%20netti.pdf> [viitattu 10.1.2018].

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Etelä-Karjalan liitto 2008. Muu maa mustikka? Maahanmuuttajat Etelä-Karjalassa. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.ekarjala.fi/liitto/wp-content/uploads/2013/12/Muu_maa_mustikka_maahanmuuttajat_Etela-Karjalassa.pdf [viitattu 25.4.2018].

Fleury, A. 2016. Understanding Women and Migration: A Literature Review. Knomad Working Paper 8. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://atina.org.rs/sites/default/files/KNOMAD%20Understaning%20Women%20and%20Migration.pdf> [viitattu 2.11.2017].

Frosander, A. & Ekholm, E. 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa: Frosander, A., Ekholm, E. & Hautaniemi, P. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 57–83.

Griffiths, D. 1999. Somali and Kurdish refugees in London: Diaspora, identity and power. University of Warwick. Sociology. Thesis. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://wrap.warwick.ac.uk/36371/1/WRAP_THESIS_Griffiths_1999.pdf [viitattu 2.10.2017].

Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus: Jyväskylä, 124–144.

- Grönfors, M. 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilka: Hämeenlinna. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://vilka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf [viitattu 3.10.2017].
- Haapasaari, O. & Korhonen, E. 2013. Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Väestöliitto. Väestötietosarja 26. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f97d1da54e8fe749699a2d943b5b7673/1507018410/application/pdf/3098673/MIK%C3%84PERHE_netikirja.pdf [viitattu 3.10.2017].
- Happonen, M. 2005. Matkalla yhteisöllisyyteen. Näköaloja koulutuksen ja etnisyyden maisemiin. Opetushallitus. Ohjaus- ja menetelmäyksikkö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://cmap.helsinki.fi/rid=1GGPKY27S-2C1GCKF-1L0/Matkalla_yhteisollisyyteen_Marjo_Happonen_2005%5B1%5D.pdf [viitattu 3.11.2017].
- Harakkamäki, L. 2008. Maahanmuuttajanaisten polku työhön: Tutkimus maahanmuuttajanaisten työllistymisestä Suomen työmarkkinoilla. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Ammattikasvatuksen lisensiaatin tutkimus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76485/lisuri00079.pdf?sequence=1> [viitattu 21.11.2017].
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Info4Migrants. s.a. Afganistan maaprofiili. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.info4migrants.com/finland/wp-content/uploads/sites/2/2014/11/CountryProfileAfghanistanLearnmeraFinnish.pdf> [viitattu 3.10.2017].
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1 [viitattu 29.11.2017].
- Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus. Helsingin teknillinen yliopisto. Tuotantotalouden osasto. Luentomateriaali. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf> [viitattu 4.10.2017].
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kriikkula, M., Saarinen, J. & Pirinen, L. 2015. Maahanmuuttajien osallisuus suomalaisen yhteiskuntaan vahvistuu vapaaehtoistoiminnan kautta. Hyve. *Turun AMK:n terveyden ja hyvinvoinnin verkkojulkaisuja*. Verkkolehti. Saatavissa: <http://hyve.turkuamk.fi/index22c5.html> [viitattu 4.10.2017].
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Kylmälahti, M. 2011. Keskusteluanalyysi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2011/12/Keskusteluanalyysi.pdf> [viitattu 15.1.2018].

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.

Lumio, M. 2011. Hymyn takana – Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 93. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86723/Raportteja93_Lumio.pdf?sequence=1 [viitattu 6.2.2018].

Maahanmuuttovirasto. s.a. Kansainvälistä suojelua ja turvapaikka Suomesta. WWW-lähde. Saatavissa: http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta [viitattu 4.10.2017].

Marjeta, M. 2001. Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa. Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. Sosiologian tutkimuksia. Joensuun yliopisto. Sosiologian lait. University Press: Joensuu.

Martikainen, T. 2007. Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheelistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja 46, 38–67. Helsinki: Väestöliitto.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja 46, 15–37. Helsinki: Väestöliitto.

Merikoski, R. 2016. "Pois sieltä kotoota." Maahanmuuttajuus, sukupuoli ja osallisuus työllistymisen palveluissa. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. WWW-lähde. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/170040> [viitattu 2.10.2017].

Mozaffari, B. 2017. Tag Archives: Maahanmuuttajanaiset. WWW-lähde. Saatavissa: <https://monikanaiset.fi/tag/maahanmuuttajanaiset/> [viitattu 4.10.2017].

Nicehearts ry. s.a. WWW-lähde. Saatavissa: <http://www.nicehearts.com/> [viitattu 3.10.2017].

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2014. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. PDF-lähde. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf [viitattu 15.10.2017].

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2014. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa: Hämäläinen, J. Sosiaalipedagogiikan aikakausikirja 2013. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 9–41.

Pyykkönen, M. 2007a. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylä studies in education, psychology and social. Research 306. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13323/9789513928728.pdf?sequence=1> [viitattu 29.11.2017].

Pyykkönen, M. 2007b. Naiset maahanmuuttajien yhdistyksissä. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja D 46/2007, 105–124.

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa: Era, T. (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12–35. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 2.11.2017].

Räsänen, H. 2013. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/Documents/5_Kvantitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf [viitattu 9.1.2018].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-lähde. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html [viitattu 1.4.2018].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Ryhmähaastattelu. Kvali-MOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-lähde. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html [viitattu 9.1.2018].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. Teemoittelu. Kvali-MOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-lähde. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html [viitattu 5.3.2018].

Sakilayan-Latvala, M. 2017. Naapuriäiti-koulutus. Imatra 9.-10.11.2017.

Salmela, M. 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaisen yhteiskuntaan. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40325/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201211143007.pdf?sequence=1> [viitattu 10.1.2018].

Selosmaa, J. 2017. Naapuriäidit lähiötoiminnan mahdollistajina. Videoleike. Päivitetty 14.5.2017. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=Uk1ARo3-zaU> [viitattu 3.10.2017].

Sisäministeriö s.a. Turvapaikanhakija ja pakolaiset. WWW-lähde. Saatavissa: <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> [viitattu 2.10.2017].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:53. Selvitys maahanmuuttajanaisten ja -miesten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75403/RAP%202016_53.pdf?sequence=1 [viitattu 2.10.2017].

Suomen pakolaisapu ry. 2015. Naapuriäiti-hanke pyrkii voimauttamaan yhteisöä yksi nainen kerrallaan. VeTo-verkosto. WWW-lähde. Saatavissa: <https://www.vetoverkosto.fi/?x256424=278751> [viitattu 7.2.2018].

Suomen pakolaisapu. s.a. Sanasto. WWW-lähde. Saatavissa: <https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/> [viitattu 26.4.2018].

Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V.-M. 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press.

Säävälä, M. 2007. Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä: Naiseus, avioliitto ja perhe Kosovon albaaninaisten puheessa. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja 46, 68–88. Helsinki: Väestöliitto.

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. s.a. WWW-lähde. Päivitetty 24.4.2017. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus> [viitattu 2.10.2017].

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. s.a. Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. WWW-lähde. Päivitetty 5.12.2017. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyokalut/kasitteet> [viitattu 2.10.2017].

Tietoarkisto. s.a. Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. WWW-lähde. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html> [viitattu 28.4.2017].

Thitz, P. 2006. Yhteisöllisyys diakoniatyössä. Teoksessa: Latvus, K. (toim.) Diakonian tutkimus 2/2006, 93–112. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://dts.fi/dokumentit/DT_2_2006.pdf [viitattu 3.11.2017].

Tiilikainen, M. 2008. Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 33. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1f1b211f6237bb4793419f631b7a442c/1507145188/application/pdf/264475/Menest%20maahanmuuttajanaiset_e.pdf [viitattu 5.10.2017].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen Yliopistonpaino Oy. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Työ- ja elinkeinoministeriö. s.a. Mitä kotoutuminen on? WWW-lähde. Saatavissa: <http://tem.fi/mita-kotoutuminen-on-> [viitattu 17.1.2018].

Valtioneuvosto. 2015. Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/334517/Hallituksen+maahanmuuttopoliittiset+toimenpiteet/186046e8-46c7-450c-98cf-45b2e2d19c2c> [viitattu 3.10.2017].

HAASTATTELURUNKO

Taustatieto haastateltavista / Tilanne kotimaassa

- Ikä?
- Kotimaa?
- Koulutus?
- Työ?
- Perhe? / Tukiverkosto?

Suomeen muuttaminen

- Syy?
- Kauan asunut Suomessa?
- Työpaikka? Koulu?
- Omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet?
- Tukiverkosto?
- Pakolainen? Maahanmuuttaja? Turvapaikanhakija?

Naapuriäiti

- Kuinka päädyit Naapuriäiti-hankkeeseen?
- Mitä odotit Naapuriäiti-hankkeelta?
- Onko hanke vaikuttanut työllistymiseesi?
- Onko hanke lisännyt yhteisöllisyyttä sinun ja muiden naapuriäitien välillä? Miten se näkyy? Miten hanke lisää sitä?
- Onko hanke avannut uusia mahdollisuuksia osallistua?
- Koetko olevasi osa suomalaista yhteiskuntaa?
- Onko hanke edistänyt kotoutumistasi? Millaisin keinoin?
- Positiiviset ja negatiivisesti kokemukset hankkeesta osallisuuden edistäjän? Mitä voisi tehdä toisin, jotta osallisuutta tuettaisiin paremmin?
- Miten kuvailisit elämääsi ennen ja jälkeen Naapuriäiti-hankkeen?

Lähiötoiminta

- Oletko ollut toteuttamassa lähiötoimintaa? (Jos ei, niin miksei)
- Millaista lähiötoimintaa?
- Oletko lähiötoiminnan seurauksena ajautunut muihin tehtäviin?
- Koetko, että lähiötoiminta on vaikuttanut omaan aktiivisuuteesi?
- Onko aktiivisuus edistynyt tai lisääntynyt? Miten?
- Oletko vaikuttanut yhteisösi toimintaan, niin että asiat ovat muuttuneet esim. parempaan suuntaan?

Auttamistyö

- Oletko tehnyt auttamistyötä? (Millaista työtä? Miksi et ole tehnyt?)
- Koetko, että olet saanut riittävät valmiudet auttamistyöhön Naapuriäiti-hankkeesta?
- Onko auttamistyö vahvistanut omaa osaamistasi?
- Onko auttamistyö lisännyt omaa jaksamistasi arjessa?
- Ovatko omat verkostosi laajentuneet auttamistyön myötä?
- Oletko onnistunut rakentamaan siltoja autettavien ja palveluiden välille?
- Oletko onnistunut luomaan luottamussuhteita autettaviin naisiin?
- Ovatko he sinuun yhteydessä hankalissa asioissa?